

Stöd vid tillämpning av Naturvårdsverkets föreskrifter om skydd mot mark- och vattenförorening vid hantering av brandfarliga vätskor och spilloljor, NFS 2021:10

MARS 2022

Version 1.0

Innehåll

LÄSANVISNING	4
INLEDNING	5
Syftet med Naturvårdsverkets föreskrifter NFS 2021:10	5
Särskilt om gränsdragningen mot MSB:s föreskrifter	6
Särskilt om vattenskyddsområdesföreskrifter	7
Verksamhetsutövarens ansvar utifrån miljöbalkens hänsynsregler	7
Tillsyn utifrån miljöbalken	7
Naturvårdsverkets tidigare föreskrifter	8
Ansvarsfördelning mellan myndigheter	9
1. TILLÄMPNINGSOMRÅDE	11
Särskilt om det utökade tillämpningsområdet	12
Särskilt om brandfarliga vätskor och spilloljor	12
Särskilt om cisterner	13
Särskilt om lösa behållare	14
Särskilt om vattenskyddsområde	15
Särskilt om angivna mängd- och volymgränser	16
Särskilt om undantag för hantering som är tillståndspliktig	17
2. DEFINITIONER	19
3. KRAV PÅ INFORMATION TILL TILLSYNSMYNDIGHETEN	24
Särskilt om installation	24
Särskilt om tillsynsmyndighet	25
Särskilt om att informera tillsynsmyndigheten	26
Särskilt om flytt av cistern	28
Särskilt om när informationskravet gäller för lösa behållare	28
Särskilt om att ta del av kontrollrapporter	30
4. KRAV PÅ SEKUNDÄRT SKYDD FÖR CISTERNER OCH LÖSA BEHÅLLARE INOM VATTENSKYDDSOMRÅDE	31
Särskilt om sekundärt skydd	32
Särskilt om undantag avseende sekundärt skydd i bostadshus	33
Särskilt om invallning	35
Särskilt om skyltning	35
5. KRAV PÅ KONTROLL AV SEKUNDÄRT SKYDD FÖR CISTERNER	38
Särskilt om ackrediterad kontroll av sekundärt skydd för cisterner	39
Särskilt om kontrollorganens roll	40

Särskilt om installationskontroll	41
Särskilt om befintliga enkelmantlade cisterner i mark	42
6. ANSVAR	49
Särskilt om miljöstraffavgifter	49
Särskilt om underrättelseansvar	50
7. CISTERNER SOM TAS UR BRUK	51
Särskilt om innebörden av att en cistern tas ur bruk	51
Särskilt om att informera tillsynsmyndigheten	51
8. UNDANTAG	52
Särskilt om undantag utifrån särskilda skäl	52
9. ÖVERGÅNGSBESTÄMMELSER	53

Läsanvisning

Detta dokument utgör ett stöd vid tillämpningen av Naturvårdsverkets föreskrifter om skydd mot mark- och vattenförorening vid hantering av brandfarliga vätskor och spilloljor, NFS 2021:10.

Dokumentet är indelat i nio kapitel. *Kapitel 1-8* motsvarar föreskrifternas kapitelindelning och *kapitel 9* innehåller stöd vid tillämpningen av föreskrifternas övergångsbestämmelser.

Det inledande avsnittet i dokumentet, *Inledningen*, syftar bl.a. till att klargöra syftet med föreskrifterna, avgränsa frågeställningar gentemot andra gällande regelverk och förtydliga verksamhetsutövarnas och tillsynsmyndigheternas ansvar.

Vissa kapitel är indelade i avsnitt (se underrubriker i innehållsförteckningen) med särskilt stöd avseende föreskrifternas tillämpningsområde, centrala begrepp eller särskilda moment vid hanteringen.

Med fördel läses dokumentet i sin helhet. Detta för att få bästa möjliga sammanhang utifrån den specifika frågeställning för vilken läsaren söker stöd.

Vissa delar anges dock under flera avsnitt för att underlätta en ingång även utifrån underrubrikerna i innehållsförteckningen. I vissa avsnitt kan det även hänvisas till andra avsnitt under andra kapitel.

Inledning

Detta dokument utgör ett stöd vid tillämpningen av Naturvårdsverkets föreskrifter om skydd mot mark- och vattenförorening vid hantering av brandfarliga vätskor och spilloljor, NFS 2021:10. Föreskrifterna trädde i kraft 1 jan 2022 och ersatte de numera upphävda föreskrifterna NFS 2017:5. Stödet har tagits fram i samverkan med Myndigheten för samhällsskydd och beredskap (härefter MSB), Havs- och vattenmyndigheten (härefter HaV) och Styrelsen för ackreditering och teknisk kontroll (härefter Swedac). Detta stöd kan komma att revideras löpande vid behov.

Stödet riktar sig till såväl verksamhetsutövare, kontrollorgan som myndigheter.

När Naturvårdsverket tar fram föreskrifter utgår arbetet från miljöbalkens mål och tillämpningsområde. Miljöbalkens mål handlar om att människors hälsa och miljön ska skyddas samt att mark, vatten och fysisk miljö i övrigt ska användas så att en långsiktigt god hushållning tryggas. Naturvårdsverkets föreskrifter NFS 2021:10 har meddelats med stöd av bemyndigandet i 28 § förordning (2008:245) om kemiska produkter och biotekniska organismer.

Syftet med Naturvårdsverkets föreskrifter NFS 2021:10

Den som hanterar brandfarliga vätskor och spilloljor i cisterner och lösa behållare ansvarar för att hanteringen inte leder till förorening av mark och vatten.

Naturvårdsverket har inom vissa områden möjlighet att föreskriva om generella regler. Det kan t.ex. vara lämpligt att ta fram föreskrifter när det är viktigt att alla gör på samma sätt och om vägledning av olika skäl inte räcker till. Genom att bidra med en mer enhetlig tillämpning på nationell nivå är föreskrifter ett viktigt styrmedel för att minska risken för negativ påverkan på miljön. Naturvårdsverket har under lång tid haft föreskrifter på detta område - de första föreskrifterna kom redan år 1990.

Frekvent förekommande spill i mark kan vara svårt att upptäcka och riskerar med tiden att orsaka mark- och vattenförorening av större betydelse. Skulle ett större läckage eller ett mer omfattande spill ske kan skadorna vara svåra att åtgärda eller medföra stora saneringskostnader. Läckage och spill i samband med hantering av brandfarliga vätskor och spilloljor i cisterner och lösa behållare kan riskera att skada mark, grundvatten och vattentäkter.

Syftet med föreskrifterna är att minska risken för förorening av mark och vatten på grund av läckage eller spill, särskilt inom vattenskyddsområden. De nya föreskrifterna har tagits fram för att förtydliga bestämmelserna och göra dem enklare att tillämpa. I detta ingår även att förtydliga avgränsningen mot Myndigheten för samhällsskydd och beredskaps föreskrifter (MSBFS 2018:3) och allmänna råd om cisterner med anslutna rörledningar för brandfarliga vätskor, härefter MSBFS 2018:3, så att ett ändamålsenligt egenkontroll- och tillsynsarbete ska kunna bedrivas.

De nya föreskrifterna syftar också till att stärka miljöskyddet. Detta framgår bland annat genom bestämmelser om att det sekundära skyddet ska kunna omhänderta såväl läckage, överfyllning som spill. I och med ett utökat tillämpningsområde som innefattar lösa behållare och sänkt volymgräns stärks miljöskyddet ytterligare inom vattenskyddsområden. Miljöskyddet stärks även genom att krav införs på ackrediterad kontroll av det sekundära skyddet vid hantering i cisterner inom vattenskyddsområde.

Särskilt om gränsdragningen mot MSB:s föreskrifter

Liksom Naturvårdsverket har MSB möjlighet att ta fram föreskrifter när det gäller hantering av brandfarliga vätskor i cisterner och lösa behållare. Till skillnad från Naturvårdsverket, som tar fram föreskrifter med stöd av miljöbalken, utgår MSB från Lagen (2010:1011) om brandfarliga och explosiva varor (härefter LBE). LBE syftar till att hindra, förebygga och begränsa olyckor och skador på liv, hälsa, miljö och egendom som kan uppkomma genom brand eller explosion orsakad av brandfarliga eller explosiva varor.

Naturvårdsverkets och MSB:s föreskriftsarbeten styrs alltså utifrån bemyndiganden i olika lagar som utgår ifrån olika rättsområden. Med utgångspunkt från detta reglerar MSB tekniska krav och krav på kontroller vid hantering av brandfarliga vätskor i cisterner, med det övergripande syftet att hindra, förebygga och begränsa olyckor och skador som kan uppkomma genom brand eller explosion¹.

Naturvårdsverkets föreskrifter, med det övergripande syftet att främja en god hushållning av mark och vatten, kan således reglera krav om ändamålsenliga skyddsanordningar som syftar till att förebygga förorening av mark och vatten. På så sätt finns tydliga kopplingar mellan Naturvårdsverkets och MSB:s föreskrifter inom detta område. Naturvårdsverket har utformat de nya föreskrifterna i syfte att undvika dubbelreglering när det gäller tekniska krav och krav på tekniska kontroller för cisterner. När det gäller tekniska krav och krav på kontroller för cisterner hänvisar Naturvårdsverket till MSB:s bestämmelser i MSBFS 2018:3.

Syftet med Naturvårdsverket föreskrifter, NFS 2021:10, tillgodoses till viss del genom den reglering av tekniska krav, krav på installation och krav på kontroller som ställs för cisterner i MSBFS 2018:3. Även om tekniska krav på cisterner² och lösa behållare³ i första hand regleras i MSB:s föreskrifter, utgör sådana krav också en grundläggande förutsättning för att en cistern ska anses uppfylla kraven i 2 kap. miljöbalken. NFS 2021:10 har därför utformats och anpassats utifrån MSB:s regelverk. Det gäller särskilt MSBFS 2018:3 och Sprängämnesinspektionens föreskrifter (SÄIFS 2000:2) och allmänna råd om hantering av brandfarliga vätskor (härefter SÄIFS 2000:2). Därtill har det i föreskriftsarbetet även tagits hänsyn till

¹ Tekniska krav och krav på kontroller enligt MSBFS 2018:3 och krav vid hantering enligt SÄIFS 2000:2.

² Enligt MSBFS 2018:3

³ Enligt SÄIFS 2000:2

MSB:s föreskrifter om transport av farligt gods på väg och i terräng, vilka utgår från lagen (2006:263) om transport av farligt gods (härefter LFG).

Förutom att Naturvårdsverket och MSB är föreskrivande myndigheter är Naturvårdsverket och MSB också tillsynsvägledande myndigheter gentemot olika tillsynsmyndigheter – vanligen miljönämnd respektive kommunala räddningstjänst. Tillsyn av en cistern eller lös behållare kan således utföras både utifrån Naturvårdsverkets föreskrifter NFS 2021:10 och MSB:s föreskrifter. De båda myndigheternas föreskrifts- och vägledningsarbeten föranleder därmed samverkan. På samma sätt finns det behov av dialog och samordning tillsynsmyndigheterna emellan.

Särskilt om vattenskyddsområdesföreskrifter

Ett mark- eller vattenområde får av länsstyrelsen eller kommunen enligt 7 kap. 21 § miljöbalken förklaras som vattenskyddsområde till skydd för en grund- eller ytvattentillgång som nyttjas eller kan antas komma att nyttjas som vattentäkt. Ett beslut om vattenskyddsområde ska innehålla de föreskrifter som behövs för att tillgodose syftet med området. Utgångspunkten är att föreskrifterna ska komplettera och vid behov skärpa grundläggande bestämmelser om miljöskydd.

Enligt HaV, som är den vägledande myndigheten vad gäller arbetet med vattenskyddsområden, är det bra att det i Naturvårdsverkets föreskrifter finns en grundläggande miniminivå inom vattenskyddsområden som anger krav för hantering av produktgrupper som används i stor mängd i samhället, t.ex. brandfarlig vätska och spillolja. Lokala vattenskydds-föreskrifter i det enskilda fallet kan innehålla strängare bestämmelser.

Verksamhetsutövarens ansvar utifrån miljöbalkens hänsynsregler

Den svenska lagstiftningen på miljöområdet finns sedan 1 januari 1999 samlad i miljöbalken. I miljöbalkens portalparagraf (1 kap. 1 §) anges att balken syftar till att främja en hållbar utveckling som innebär att nuvarande och kommande generationer tillförsäkras en hälsosam och god miljö. Miljöbalkens syfte kommer också till uttryck i de allmänna hänsynsreglerna i 2 kap. miljöbalken, där verksamhetsutövare ska leva upp till samtliga hänsynsregler i den utsträckning det inte kan anses orimligt. Hänsynsreglerna handlar exempelvis om att verksamhetsutövaren ska skaffa sig nödvändig kunskap för att minska risken för skada eller andra olägenheter för människor och miljö (kunskapskravet enligt 2 kap. 5 §) och att välja en plats för verksamheten som ger minsta möjliga intrång och olägenhet för människor och miljö (lokaliseringsprincipen enligt 2 kap. 6 §).

Tillsyn utifrån miljöbalken

Tillsynsmyndigheten ska, enligt 26 kap. 1 § miljöbalken, på eget initiativ eller efter anmälan i nödvändig utsträckning bl.a. kontrollera att miljöbalken samt föreskrifter, domar och andra beslut som har meddelats med stöd av balken följs. Om miljöbalken inte följs har tillsynsmyndigheten befogenhet att meddela de

förelägganden och förbud som behövs för att miljöbalken och föreskrifter enligt balken samt beslut ska följas. Tillsynsmyndigheten ska också underlätta för en enskild att fullgöra sina skyldigheter.

Bestämmelserna i NFS 2021:10 utgör minimikrav. Detta innebär att det kan finnas särskilda förutsättningar i ett enskilt fall som föranleder strängare krav än vad som ställs i föreskrifterna. Detta innebär också att tillsynsmyndigheten vid behov i det enskilda fallet kan ställa ytterligare eller strängare krav på hanteringen än de som regleras i dessa föreskrifter.

En annan viktig utgångspunkt i tillsynen är att miljöbalkens regler generellt gäller parallellt med annan lag. Tillsynsmyndigheten kan därmed vid behov alltid agera med stöd av miljöbalkens regler. Om bristande uppfyllelse av krav utifrån annat regelverk riskerar att påverka människors hälsa och miljön negativt, t.ex. om det finns regler som gäller utifrån LBE och som ska uppfyllas för att få till en miljömässigt säker hantering, kan tillsynsmyndigheten agera utifrån 2 kap. och 26 kap. miljöbalken. Exempelvis behöver tekniska krav, vilka regleras i MSB:s föreskrifter, vara uppfyllda för att en cistern ska anses uppfylla kraven i 2 kap. miljöbalken. Även om krav på teknisk kontroll av cisterner inte regleras i NFS 2021:10 kan tillsynsmyndigheten således fortsatt bedriva tillsyn enligt miljöbalken avseende dessa anläggningar.

Naturvårdsverket ska som tillsynsvägledande myndighet ge tillsynsmyndigheterna tillsynsvägledning när tillsynsmyndigheterna ska tillämpa föreskrifterna i tillsynsarbetet. Naturvårdsverket får dock i rollen som tillsynsvägledande myndighet inte ta ställning i enskilda ärenden. Det är alltså tillsynsmyndigheten som i det enskilda fallet bedömer vad som krävs utifrån de förhållanden som råder för den specifika verksamheten på den specifika platsen.

Naturvårdsverkets tidigare föreskrifter

Naturvårdsverkets föreskrifter gällande hantering i cisterner upprättades första gången år 1990, då med stöd av den numera upphävda miljöskyddslagen (1969:387). Naturvårdsverkets föreskrifter tillkom bl.a. för att Sprängämnesinspektionens dåvarande föreskrifter (numera under MSB:s myndighetsansvar) inte behandlade cisterner där endast små brand- och explosionsrisker förekom. Exempel på sådana cisterner var markförlagda cisterner för förvaring av diesel- och eldningsolja.

Naturvårdsverkets föreskrifter gällande cisterner har sedan de först utkom ändrats och reviderats ett flertal gånger. Under 2000-talet reviderades dåvarande SNFS 1990:5, Naturvårdsverkets föreskrifter om skydd mot vattenförorening vid hantering av brandfarliga vätskor, och ersattes av SNFS 2000:4, Naturvårdsverkets föreskrifter om skydd mot mark- och vattenförorening vid lagring av brandfarliga vätskor. SNFS 2000:4 upphävdes därefter och ersattes av NFS 2003:24, Naturvårdsverkets föreskrifter om skydd mot mark- och vattenförorening vid lagring av brandfarliga vätskor. NFS 2003:24 ändrades sedan vid två tillfällen; den 6 december 2006 (NFS 2006:16) och den 29 april 2009 (NFS 2009:3). Både Naturvårdsverkets tidigare föreskrifter, NFS 2003:24, och MSB:s tidigare

föreskrifter, MSBFS 2014:5, innefattade bestämmelser avseende tekniska krav och krav på kontroller för cisterner innehållande brandfarliga vätskor. Detta innebar till viss del en dubbelreglering och därtill påföljande tillämpningssvårigheter. I syfte att åtgärda detta tog Naturvårdsverket och MSB i samverkan fram NFS 2017:5 respektive MSBFS 2018:3. Dessa två föreskrifter innefattade tillsammans de tekniska krav, de krav på kontroller och miljöskydds krav som ställs vid hantering av brandfarliga vätskor och spilloljor i cisterner. Naturvårdsverkets föreskrifter innefattar, till skillnad från MSBFS 2018:3, även hantering av spilloljor som inte är brandfarliga. Spilloljor är inte alltid brandfarliga men kan vara toxiska, dvs. miljöfarliga. Spilloljor omfattades även av tillämpningsområdet för NFS 2003:24.

Syftet med Naturvårdsverkets föreskrifter NFS 2017:5 var att förhindra förorening av mark och vatten vid hantering av brandfarliga vätskor eller spilloljor i cisterner, särskilt utifrån riskerna för läckage och överfyllning. Tillsammans med MSBFS 2018:3 skulle NFS 2017:5 täcka in de krav som ställs beträffande cisterner vad avser krav på konstruktion, installation och kontroller under den tid som cisternen är i drift, så att ett godtagbart miljöskydd nås utan en dubbelreglering. I och med att lösa behållare inte omfattades av NFS 2017:5 har föreskrifterna behövt ses över för att stärka miljöskyddet och för att förenkla tillämpningen. Ytterligare skäl var att återinföra krav på ackrediterad kontroll som nu enbart ska avse det sekundära skyddet. Detta ligger till grund för det föreskriftsarbete som har pågått sedan år 2018 och som nu har mynnat ut i Naturvårdsverkets nya föreskrifter, NFS 2021:10.

Ansvarsfördelning mellan myndigheter

När det gäller hanteringen av brand- eller miljöfarliga vätskor är det flera centrala myndigheter som delar på ansvaret för vägledning.

Naturvårdsverket ansvarar för den yttre miljön och frågor som handlar om klimat och luft, mark, biologisk mångfald, förorenade områden, kretslopp och avfall samt miljöövervakning. Naturvårdsverket ansvarar för tillsynsvägledning enligt miljöbalken och verkar för att miljöarbetet ska bidra till att miljö kvalitetsmålen uppnås. Naturvårdsverkets bemyndigande att meddela föreskrifter om skydd mot mark- och vattenförorening vid hantering av brandfarliga eller miljöfarliga vätskor finns i förordningen om kemiska produkter och biotekniska organismer.

Myndigheten för samhällsskydd och beredskap (MSB) ansvarar för att utveckla samhällets förmåga att förebygga och hantera olyckor och kriser. MSB är föreskrivande och vägledande myndighet avseende bl.a. brandfarliga och explosiva varor i enlighet med LBE. Tillsynsmyndighet för civil hantering av brandfarliga varor är vanligen kommunen (oftast räddningstjänsten). MSB är däremot tillsynsmyndighet för viss försvarsrelaterad verksamhet. MSB:s bemyndigande att meddela föreskrifter om cisterner och rörledningar om brandfarliga vätskor finns i förordningen (2010:1075) om brandfarliga och explosiva varor, FBE.

Havs- och vattenmyndigheten (HaV) arbetar för en hållbar förvaltning av våra hav, sjöar och vattendrag. HaV har det centrala ansvaret för vattenskyddsområden enligt 2 § förordningen (1998:1252) om områdesskydd och ska enligt 3 kap. 5 § miljö tillsynsförordningen (2011:13) och ger tillsynsvägledning i frågor om

vattenskyddsområden enligt 7 kap. miljöbalken. Eftersom Naturvårdsverkets föreskrifter NFS 2021:10 innehåller särskilda bestämmelser som enbart gäller inom vattenskyddsområde så har HaV och Naturvårdsverket ett gemensamt ansvar för vägledningen om tillämpning av just de bestämmelserna.

Kemikalieinspektionen ansvarar bland annat för tillsynen över importörer och tillverkare av kemiska produkter, bekämpningsmedel och hanterar reglerna för dessa samt kemiska ämnen i varor. Kemikalieinspektionen är en tillsynsvägledande myndighet som arbetar med att minska riskerna för att människor och miljö skadas av kemikalier genom att bevaka att företagens och samhällets kemikaliekontroll sköts på ett bra sätt.

Swedac är en statlig myndighet som arbetar för att varor och tjänster ska vara säkra och tillförlitliga. Swedac är nationellt ackrediteringsorgan för Sverige och ackrediterar de kontrollorgan som bl.a. ska utföra kontroller utifrån 5 kap. NFS 2021:10.

Skogsstyrelsen ansvarar för tillsynsvägledning för frågor som rör skogsbruket inklusive användningen och hanteringen av brandfarliga eller miljöfarliga vätskor inom skogsbruksverksamheter.

Jordbruksverket är expert- och förvaltningsmyndighet inom jordbruk, fiske och landsbygdsutveckling. Jordbruksverket ansvarar för tillsynsvägledning för frågor som rör hanteringen av brandfarliga eller miljöfarliga vätskor inom lantbruksverksamheter.

Arbetsmiljöverket beslutar om föreskrifter för säkerhet och arbetsmiljö vid hantering av brandfarliga eller miljöfarliga vätskor.

Boverket är myndigheten för samhällsplanering, byggande och boende. Boverket arbetar med bl.a. tillämpningen av plan- och bygglagen (2010:900) (härefter PBL). PBL innefattar bl.a. regler gällande bygglovsplikt för byggnadsverk och byggnader. Det kan exempelvis krävas bygglov för att inrätta, flytta eller väsentligt ändra vissa fasta cisterner.

1. Tillämpningsområde

I föreskrifternas första kapitel finns bestämmelser som reglerar föreskrifternas tillämpningsområde:

- Föreskrifterna ska tillämpas vid hantering av brandfarliga vätskor och spilloljor i cisterner och lösa behållare (1 kap. 1 §).
- Inom vattenskyddsområdets vattentäktzon, primära zon och sekundära zon ska föreskrifterna tillämpas vid hantering av mer än totalt 150 liter och utanför vattenskyddsområde ska föreskrifterna tillämpas vid hantering av mer än totalt 1 m³ (1 kap. 2 §).
- I 1 kap. 3 § anges vilka av föreskrifternas bestämmelser som gäller inom vattenskyddsområde.
- Föreskrifterna gäller inte hantering som omfattas av tillstånd enligt miljöprövningsförordningen (2013:251) eller transporter som omfattas av Myndigheten för samhällsskydd och beredskaps föreskrifter (MSBFS 2020:9) om transport av farligt gods på väg och i terräng (ADR-S)⁴ (1 kap. 4 §).
- Föreskrifter meddelade med stöd av 7 kap. 22 § miljöbalken som innehåller strängare krav gäller framför kraven i dessa föreskrifter (1 kap. 5 §).
- Vid hantering av brandfarliga vätskor finns även krav i föreskrifter som är meddelade av MSB (1 kap. 6 §).
- En klausul om ömsesidigt erkännande har lagts till i föreskrifterna eftersom kontrolltjänster som utförs av ackrediterade organ är tjänster som omfattas av tillämpningsområdet för Europaparlamentet och rådets direktiv 2006/123/EG av den 12 december 2006 om tjänster på den inre marknaden (tjänstedirektivet) (1 kap. 7 §).

⁴ European Agreement Concerning the International Carriage of Dangerous Goods by Road, ADR, är ett Europa-gemensamt regelverk för transport av farligt gods på väg och i terräng. Den svenska versionen av regelverket heter ADR-S och ges ut av Myndigheten för samhällsskydd och beredskap. Föreskrifterna i ADR-S innehåller bestämmelser och förutsättningar som ska vara uppfyllda vid nationell och internationell transport av farligt gods på väg. Eftersom föreskrifterna i ADR-S är knutna till ett internationellt regelverk, behöver dessa uppdateras i takt med uppdateringen av det internationella regelverket, vilket sker ungefär vartannat år. Detta innebär att ADR-S regelbundet ges ut som ny grundföreskrift med nytt nummer. Hänvisningen till ADR-S i NFS 2021:10 gäller därför avseende MSB:s senaste utgåva, föreskrifterna i ADR-S 2020:9 eller de föreskrifter som dessa ersätts med.

1 § Dessa föreskrifter gäller vid hantering av brandfarliga vätskor och spilloljor i cisterner ovan och i mark med anslutna rör- och slangledningar samt i lösa behållare.

Föreskrifterna innehåller krav på information till tillsynsmyndigheten och inom vattenskyddsområde krav på sekundärt skydd och kontroll av sekundärt skydd.

Särskilt om det utökade tillämpningsområdet

Tillämpningsområdet i NFS 2021:10 har utökats jämfört med NFS 2017:5. Det handlar om att föreskrifterna inte bara avser hantering i cisterner utan också i lösa behållare. Vidare har volymgränsen sänkts från 250 l till 150 l för hantering inom vattenskyddsområde.

Att föreskrifterna även avser hantering i lösa behållare anges i 1 kap. 1-2 §§. I arbetet med framtagandet av NFS 2021:10 har det konstaterats att spill vid hantering i lösa behållare kan utgöra en betydande miljörisk. Att utöka tillämpningsområdet med avseende på lösa behållare är därför lämpligt mot bakgrund av att föreskrifterna syftar till att åstadkomma ett förstärkt miljöskydd. Krav på sekundärt skydd för lösa behållare ingick även i tillämpningsområdet för Naturvårdsverkets tidigare föreskrifter om skydd mot mark- och vattenförorening vid lagring av brandfarliga vätskor, NFS 2003:24.

I syfte att klargöra föreskrifternas tillämpningsområde anges i 1 kap. 1-3 §§ vilka bestämmelser och vilka särskilda krav som avses gälla inom respektive utanför vattenskyddsområde.

Särskilt om brandfarliga vätskor och spilloljor

Bestämmelserna i NFS 2021:10 ska tillämpas vid hantering av brandfarliga vätskor och spilloljor. Det är verksamhetsutövarens ansvar att ha kännedom om den vätska som man hanterar är brandfarlig eller utgör spillolja.

Av MSB:s föreskrifter om vilka varor som ska anses utgöra brandfarliga eller explosiva varor, MSBFS 2010:4, framgår att en brandfarlig vätska är en vätska som har en flampunkt som inte överstiger 100°C. Av samma föreskrift definieras också vad som avses med flampunkt. Definitionen av brandfarlig vätska i NFS 2021:10 är densamma som i MSBFS 2010:4.

Uppgifter om brandfarlighet eller vätskans flampunkt kan framgå av säkerhetsdatablad från tillverkaren eller återförsäljaren. För mer information om brandfarliga vätskor, se [Brandfarliga vätskor \(msb.se\)](http://msb.se). Exempel på vätskeformiga drivmedel för fordon som MSB inte klassar som brandfarliga vätskor, på grund av att flampunkten överstiger +100°C, är rapsmetylester (RME), se [Drivmedel och bensinstationer \(msb.se\)](http://msb.se). Cisterner innehållande RME omfattas således inte av NFS 2021:10.

Spillolja definieras i 1 kap. 14 § avfallsförordningen (2020:614). Med spillolja avses avfall som utgörs av mineralbaserad smörjolja, syntetisk smörjolja och olja som varit avsedd för ett industriellt ändamål. När det gäller spilloljor har dessa vätskor även omfattats av Naturvårdsverkets tidigare föreskrifter, däribland NFS

2003:24 och NFS 2017:5. Spilloljor är inte alltid brandfarliga men kan vara toxiska, frätande eller miljöfarliga på annat sätt.

Särskilt om cisterner

Det finns många olika typer av cisterner. De kan vara stora och små, lådformiga och cylindriska, stationära och flyttbara^{5,6}. De kan vara förlagda i eller installerade ovan mark. De kan vara placerade utomhus eller inomhus. De kan användas inom många olika typer av verksamheter, exempelvis inom större industriverksamheter eller mindre lantbruksverksamheter. Cisterner kan även användas för privat bruk, exempelvis villacisterner.

Cisterner regleras utifrån flera olika lagstiftningar⁷. Cisternbegreppet behöver därför förhålla sig till vilka andra typer av behållare som finns men också de olika behållarnas syften och användningsområden. Detta gör att begreppet cistern kan vara definierat på olika sätt i olika sammanhang och att det därmed inte finns en enkel och avgränsande definition att luta sig emot.

I NFS 2021:10 definieras en cistern som en behållare med tillhörande säkerhetsutrustning och tillbehör för brandfarlig vätska där trycket ovanför vätskeytan varken kan överstiga atmosfärtrycket med mer än 0,5 bar eller understiga det med mer än 0,0065 bar. Samma definition finns i MSBFS 2018:3. Motsvarande definition finns även i Arbetsmiljöverkets föreskrifter om användning och kontroll av trycksatta anordningar, AFS 2017:3. Av AFS 2017:3 framgår att definitionen av cistern och tryckkärl skiljer sig åt utifrån trycket i behållaren.

Vad som utgör en lämplig behållare för den tänkta användningen beror på var behållaren ska förläggas eller ställas upp och i vilket syfte hanteringen ska ske. En cistern som uppfyller gällande lagkrav är lämplig som behållare för förvaring av brandfarlig vätska eller spilloljor för permanent bruk, såväl i som ovan mark.

Det är verksamhetsutövaren som ansvarar för att cisternen uppfyller lagstiftningens krav. I MSBFS 2018:3 finns såväl tekniska krav som krav på kontroller när det gäller cisterner och deras anslutna rörledningar. Exempelvis omfattas en cistern av krav på installationskontroll innan den fylls, tas i bruk och driftsätts enligt 5 kap. 3-5 §§ MSBFS 2018:3. En cistern ska dessutom enligt 2 kap. 7 § MSBFS 2018:3 vara försedd med en tillverkningsskylt. Förutom att cisternen ska uppfylla definitionen utifrån tryck ska en cistern också uppfylla kraven i MSBFS 2018:3. En verksamhetsutövare ska således veta om behållaren som används i verksamheten för hantering av brandfarliga vätskor eller spilloljor är en cistern eller inte. Detta ligger också i linje med kunskapskravet (2 kap. 5 § miljöbalken).

⁵ Med flyttbar cistern avses en gårdscistern eller farmartank med en volym om maximalt 10 m³.

⁶ MSB, Cisterner för brandfarliga vätskor Handbok till MSB:s föreskrifter 2014:5
<https://www.msb.se/RibData/Filer/pdf/26396.pdf>

⁷ Exempelvis föreskrifter utfärdade av MSB, Arbetsmiljöverket, Boverket och Naturvårdsverket.

Brandfarliga vätskor i motordrivna fordons egna tankar är undantagna från föreskrifternas tillämpningsområde eftersom de förutsätts vara reglerade genom fordonslagstiftningen.

Se även avsnitt *Särskilt om flytt av cistern (Kapitel 3)*.

Särskilt om lösa behållare

Inom kategorin lösa behållare finns flera olika sorters kärl. Ett sådant kärl kan vara en flaska, burk, dunk, fat eller annan flyttbar behållare. Med lösa behållare avses behållare, dvs. andra behållare än cisterner, som är *flyttbara till sin karaktär*. Lösa behållare inkluderar sådana behållare som är tillverkade, avsedda och anpassade för att användas för transport, t.ex. IBC-behållare (Intermediate Bulk Container) och ADR-tankar. Dessa behållare kan också kallas för förpackningar⁸ eller transportbehållare⁹. Förutom i NFS 2021:10 finns lösa behållare för vätska även definierat i 2 kap. 2.1 SÄIFS 2000:2. Definitionerna skiljer dock sig något åt mellan NFS 2021:10 och SÄIFS 2000:2. MSB har ett pågående arbete med att se över SÄIFS 2000:2. För mer information om MSB:s pågående föreskriftsarbete hänvisar Naturvårdsverket till MSB.¹⁰

Behållare som ska användas för transport på allmän väg regleras i MSBFS 2020:9 (ADR-S). Syftet med reglerna om transportskydd enligt LFG är bl.a. att skydda transporter med farligt gods mot brottsliga angrepp som stöld och sabotage¹¹. Enligt MSBFS 2020:9 ska typgodkända förpackningar vara märkta med information om vilken användning som förpackningen, behållaren eller tanken är tillåten för. MSBFS 2020:9 reglerar också kontrollintervall och livslängd anpassade för de förpackningar som omfattas av föreskrifterna.

Det förekommer att transportbehållare används för tillfällig hantering av brandfarliga vätskor och spilloljor. Transportbehållare är dock avsedda för transport och därmed konstruerade utifrån detta syfte, dvs. att möjliggöra en säker transport av farligt gods¹². Av detta följer att de tekniska kraven på en behållare för transport inte är desamma som på en behållare för lagring vid en mer stationär användning. Transportbehållare kan, trots detta, generellt användas för tillfällig hantering under förutsättning att den är lämplig för ändamålet. Bedömningen av lämpligheten behöver utgå från säkerhetsaspekter, dvs. att hanteringen av brandfarliga vätskor eller spilloljor är möjlig med bibehållen säkerhet utifrån först och främst behållarens storlek och tekniska förutsättningar. Enligt 5.1.5 i SÄIFS 2000:2 med tillhörande allmänt råd får transportbehållare upp till en storlek på 1

⁸ Se ADR-S, Myndighetens för samhällsskydd och beredskap föreskrifter om transport av farligt gods på väg och i terräng (MSBFS 2020:9)

⁹ Det finns inte någon lagstadgad definition av begreppet *Transportbehållare*

¹⁰ <https://www.msb.se/sv/regler/remisser-om-foreskrifter-och-allmanna-rad/aktuella-remisser/forslag-till-nya-foreskrifter-om-hantering-av-brandfarliga-vatskor/>

¹¹ MSB, Transport av farligt gods, <https://rib.msb.se/filer/pdf/28854.pdf>

¹² Begreppet farligt gods definieras i lagen (2006:263) om transport av farligt gods. Farligt gods inkluderar bl.a. brandfarliga vätskor.

m³ användas för tillfällig hantering. När det gäller transportbehållare med en volym över 1 m³ ska dessa behållare vid tillfällig eller stationär hantering vara utrustade som cisterner och uppfylla kraven i MSBFS 2018:3. Reglering för förvaring av brandfarliga vätskor i behållare avsedda för transport ingår i MSB:s pågående arbete med att se över SÄIFS 2000:2. För mer information om MSB:s pågående föreskriftsarbete hänvisar Naturvårdsverket till MSB.

För att en lös behållare ska anses vara lämplig för sitt ändamål behöver verksamhetsutövaren bl.a. känna till vilken kvalitet och livslängd som behållaren har. Verksamhetsutövaren behöver också ha kunskap om bestämmelser som kopplar till själva hanteringen av brandfarliga vätskor i lösa behållare för att undvika spill och läckage, se NFS 2021:10 och SÄIFS 2000:2.

Transportbehållare som används för tillfällig hantering är att betrakta som en lös behållare. Eftersom en transportbehållare inte är en cistern faller den inte inom tillämpningsområdet för MSBFS 2018:3. Användningen regleras genom hanteringsföreskrifterna för brandfarliga vätskor enligt LBE.

Särskilt om vattenskyddsområde

Med vattenskyddsområde avses ett mark- eller vattenområde som med stöd av 7 kap. 21 § miljöbalken har förklarats som vattenskyddsområde till skydd för en grund- eller ytvattentillgång som utnyttjas eller kan antas komma att nyttjas som vattentäkt. Beslut om vattenskyddsområden som fattats med stöd av äldre lagstiftning gäller på samma sätt. I samband med att ett område förordnas som vattenskyddsområde meddelas också föreskrifter till skydd för området. Det är länsstyrelsen eller kommunen som med stöd av miljöbalken kan besluta om områdesskyddet och de föreskrifter som gäller inom områdena.

Ofta är ett vattenskyddsområde indelat i zoner; vattentäktzon (brunnsområde eller intag), primär (inre) skyddszon och sekundär (yttre) skyddszon. Ibland finns det även en tertiär skyddszon. Högst sårbarhet och risk föreligger i vattentäktzon, primär- och sekundär skyddszon. De flesta krav som ställs inom vattenskyddsområde enligt NFS 2021:10 avser endast vattentäktzon, primär (inre) skyddszon och sekundär (yttre) skyddszon. Det innebär att det inom vattenskyddsområdets tertiära zon inte ställs krav på information till tillsynsmyndigheten enligt 3 kap. 2 § eller krav på sekundärt skydd och ackrediterad kontroll av sekundärt skydd enligt 4-5 kap. Krav på skyltning enligt 4 kap. 4 § gäller dock även i den tertiära zonen. Det är inte alla vattenskyddsområden som är indelade i zoner. Om ett vattenskyddsområde inte är indelat i zoner gäller föreskrifternas krav inom hela vattenskyddsområdet.

Krav på förstärkt skydd av miljön och människors hälsa ska kunna riktas mot de mest känsliga områden, dvs. där behovet också är störst. Den tertiära zonen ligger längst bort från vattentäkten och kan omfatta stora arealer. Krav på sekundärt skydd och ackrediterad kontroll av det sekundära skyddet i tertiär zon har bedömts vara oproportionerligt utifrån föreskrifternas syfte att skydda miljön och människors hälsa. Sammantaget innebär detta således en lättnad jämfört med NFS 2017:5 som ställde krav på sekundärt skydd även i den tertiära zonen.

Uppgifter om vattenskyddsområden finns att hämta via Naturvårdsverkets kartverktyg *Skyddad natur*, <https://skyddadnatur.naturvardsverket.se/>. Kartverktyget visar vattenskyddsområdets yttre gräns. Kartverktyget visar dock inte vattenskyddsområdets indelning i zoner, om sådan finns. För att ta reda på zonindelningen inom ett vattenskyddsområde kan tillsynsmyndigheten kontaktas. Tillsynsmyndigheten kan också kontaktas om man önskar ta del av de lokala vattenskyddsområdesföreskrifterna.

Med vattenskyddsområden avses enligt föreskrifterna endast vattenskyddsområden som har fastställts med stöd av 7 kap. miljöbalken, dvs. inte områden som beslutas med stöd av 40 § förordning (1998:899) om miljöfarlig verksamhet och hälsoskydd.

2 § Inom vattenskyddsområde gäller föreskrifterna vid hantering av mer än totalt 150 liter brandfarliga vätskor och spilloljor i cisterner med anslutna rör- och slangledningar och i lösa behållare.

Utanför vattenskyddsområde gäller föreskrifterna vid hantering av mer än totalt 1 m³ brandfarliga vätskor och spilloljor i cisterner med anslutna rör- och slangledningar.

Särskilt om angivna mängd- och volymgränser

Föreskrifterna gäller inte vid hantering av brandfarliga vätskor eller spilloljor utanför ett vattenskyddsområdes vattentäktzon, primära och sekundära skyddszon om mängden som hanteras *är lika med eller mindre än* 1 m³ vid ett och samma tillfälle. På motsvarande sätt gäller inte föreskrifterna vid hantering av brandfarliga vätskor eller spilloljor inom ett vattenskyddsområdes vattentäktzon, primära och sekundära skyddszon om mängden som hanteras *är lika med eller mindre än* 150 liter vid ett och samma tillfälle.

I syfte att stärka miljöskyddet har volymgränsen sänkts till en hantering av totalt 150 l vid ett och samma tillfälle. Den sänkta volymgränsen är en anpassning till de fatvolymmer som är vanligt förekommande för hantering av brandfarliga vätskor och spilloljor i lösa behållare. Liksom i NFS 2017:5 begränsas inte hanteringen till yrkesmässig hantering utan avser även hantering för privat bruk.

Det är inte miljömässigt godtagbart att ha flera mindre cisterner eller lösa behållare inom samma fastighet eller inom samma verksamhet enbart i syfte att komma under volymgränserna och därigenom undkomma att föreskrifterna blir tillämpliga.

3 § Bestämmelserna i 3 kap. 2 § och 4–5 kap. gäller endast inom vattenskyddsområde.

Inom vattenskyddsområdets vattentäktzon, primära och sekundära skyddszon innefattar NFS 2021:10 ett särskilt informationskrav vid hantering i lösa behållare. Vidare finns det i föreskrifterna ett funktionskrav gällande sekundärt skydd och krav på ackrediterad kontroll av sekundärt skydd enligt 4-5 kap, vilket också enbart

gäller inom vattenskyddsområdets vattentäktzon, primära och sekundära skyddszon om vattenskyddsområdet är uppdelat i zoner.

4 § Dessa föreskrifter gäller inte hantering som är tillståndspliktig enligt miljöprövningsförordningen (2013:251). Föreskrifterna ska inte heller tillämpas på transporter som omfattas av Myndigheten för samhällsskydd och beredskaps föreskrifter (MSBFS 2020:9) om transport av farligt gods på väg och i terräng (ADR-S).

Särskilt om undantag för hantering som är tillståndspliktig

I 1 kap. 3 § miljöprövningsförordningen (2013:251), MPF, anges att om en verksamhet eller åtgärd som beskrivs i 2–32 kap. är tillståndspliktig får verksamheten eller åtgärden inte bedrivas eller vidtas utan ett sådant tillstånd som avses i 9 kap. 6 § miljöbalken. Det gäller även för vissa ändringar av en tillståndspliktig verksamhet (1 kap. 4 § MPF). Om verksamheten är tillståndspliktig¹³ och det ingår cisterner eller lösa behållare i verksamheten ska hanteringen i dessa behållare prövas och villkoras som en del av tillståndet. Ett miljötillstånd som avses i 9 kap. 6 § miljöbalken förenas vanligen med ett antal villkor som verksamheten måste följa. När villkor och krav avseende hantering av brandfarliga vätskor eller spilloljor regleras genom ett tillstånd, antingen genom särskilda villkor eller genom det allmänna villkoret, ska bestämmelserna i NFS 2021:10 inte tillämpas.

Det kan dock vara så att miljötillstånd, särskilt äldre tillstånd, inte innehåller uttryckliga villkor om cisterner som ingår i verksamheten och att det inte heller på annat sätt framgår att tillståndet reglerar hanteringen av brandfarliga vätskor eller spilloljor. De allmänna hänsynsreglerna gäller dock även i ett sådant fall, vilket innebär att skydd som är lämpligt, motiverat och rimligt ska finnas. Dessa kan få genomslag även genom det allmänna villkoret i tillståndet om exempelvis kemikaliehantering har avsetts ingå i verksamheten. Hantering av brandfarliga vätskor och spilloljor utgör alltid en miljöfarlig verksamhet som innebär risker och påverkan på människors hälsa och miljö. Om villkor eller reglering saknas avseende hanteringen är detta att betrakta som en olägenhet. Behovet av reglering blir då tydligt, förutsatt att hanteringen inte omfattas av det allmänna villkoret eller att skyddet går utöver det som de allmänna hänsynsreglerna motiverar. Det behöver därför utredas huruvida olägenheten (hanteringen av brandfarliga vätskor och spilloljor) omfattas av det befintliga tillståndets rättskraft eller inte, dvs. en bedömning behöver göras om den kan anses ha omfattats av tillståndsprövningen.

Om bedömning görs att hanteringen inte omfattas av tillståndets rättskraft kan tillsynsmyndigheten genom föreläggande bl.a. begränsa verksamheten, förbjuda eller förelägga om att söka nytt tillstånd gällande hanteringen. Om bedömning görs

¹³ Tillståndsplikt omfattar oftast A och B verksamheter enligt MPF, men även C-verksamheter kan omfattas om tillsynsmyndigheten med stöd av 9 kap. 6 a § miljöbalken har förelagt verksamhetsutövaren att ansöka om tillstånd.

att hanteringen av brandfarliga vätskor och spilloljor däremot omfattas av tillståndets rättskraft enligt 24 kap. 1 § miljöbalken får tillsynsmyndigheten däremot inte genom förelägganden ställa ytterligare miljökrav eller begränsa verksamheten (se 26 kap. 9 § tredje stycket miljöbalken). Föreskrifternas tillämplighet i det enskilda fallet är därför beroende av tillståndets rättskraft.

5 § Föreskrifter meddelade med stöd av 7 kap. 22 § miljöbalken som innehåller strängare krav gäller framför kraven i dessa föreskrifter.

Naturvårdsverkets föreskrifter NFS 2021:10 innehåller generella krav. I det fall det finns föreskrifter meddelade med stöd av 7 kap. 22 § miljöbalken som innehåller strängare krav vid hantering av brandfarliga vätskor eller spilloljor i ett vattenskyddsområde gäller de framför kraven i dessa föreskrifter.

6 § Vid hantering av brandfarliga vätskor finns det även krav i föreskrifter som är meddelade av Myndigheten för samhällsskydd och beredskap.

Se avsnitt *Särskilt om gränsdragningen mot MSB:s föreskrifter (Inledning)*.

7 § Varor som lagligen saluförs i en annan medlemsstat i Europeiska unionen eller i Turkiet, eller som har sitt ursprung i och som lagligen saluförs i en Eftastat som är part i EES-avtalet förutsätts vara förenliga med denna åtgärd. Tillämpningen av denna åtgärd omfattas av Europaparlamentets och rådets förordning (EU) 2019/515 av den 19 mars 2019 om ömsesidigt erkännande av varor som är lagligen saluförda i en annan medlemsstat och om upphävande av förordning (EG) nr 764/2008.

Denna bestämmelse kopplar till EU:s tjänstedirektiv¹⁴. Varan i fråga avser tjänsten om ackrediterad kontroll av sekundärt skydd. Kontrolltjänster som utförs av ackrediterade organ är tjänster som enligt Kommerskollegium omfattas av tjänstedirektivets tillämpningsområde. Enligt Kommerskollegiums vägledning bör en klausul om ömsesidigt erkännande finnas i föreskrifter som behöver anmälas enligt tjänstedirektivet. En klausul om ömsesidigt erkännande signalerar att näringsidkare som handlar över gränserna inte behöver visa att de uppfyller likvärdiga krav i både mottagar- och hemlandet. Denna bestämmelse har således förts in i föreskrifterna i syfte att tydliggöra föreskrifternas överensstämmelse med tjänstedirektivet.

¹⁴ Europaparlamentets och rådets direktiv 2006/123/EG av den 12 december 2006 om tjänster på den inre marknaden

2. Definitioner

Föreskrifternas andra kapitel innehåller centrala begrepp och uttryck med angiven betydelse, vilka är grundläggande vid föreskrifternas tillämpning.

Akrediterat kontrollorgan

Organ som utför kontroll och som har ackrediterats för denna uppgift av Styrelsen för ackreditering och teknisk kontroll (Swedac) eller av annat nationellt ackrediteringsorgan inom EES enligt Europaparlamentets och rådets förordning (EG) nr 765/2008 av den 9 juli 2008 om krav för ackreditering och upphävande av förordning (EEG) nr 339/93, i lydelsen enligt Europaparlamentets och rådets förordning (EU) 2019/1020. För mer information om ackreditering, se <https://www.swedac.se/tjanster/ackreditering/sa-funkar-ackreditering/>

Brandfarlig vätska

Vätska som har en flampunkt som inte överstiger +100°C. Se även definition i 2 kap. 2 § MSBFS 2010:4 föreskrifter om vilka varor som ska anses utgöra brandfarliga eller explosiva varor.

Cistern

Cisterner används för att förvara olika mängder av flytande produkter och kan vara av mycket varierande storlek och utförande. En cistern är en behållare, med tillhörande utrustning för vätska där trycket ovanför vätskeytan är högst 0,5 bar eller inte understiger atmosfärtrycket med mer än 0,0065 bar. Definitionen av cistern i NFS 2021:10 är densamma som definitionen i 1 kap. 2 § MSBFS 2018:3. En cistern ska också uppfylla kraven i MSBFS 2018:3.

En cistern som är helt eller delvis i mark betraktas som en markförlagd cistern och kallas för ”*cistern i mark*”. En cistern som är helt ovanför markytan betraktas och är ”*cistern ovan mark*”. En cistern placerad i en källare eller liknande under marknivån är också att anse som att den är placerad ovan markytan.

Sammankopplade cisterner betraktas som en cistern. En cistern inomhus betraktas som en cistern ovan mark. Se även definition i 1 kap. 2 § MSBFS 2018:3.

Dubbelmantlade rör- eller slangledningar

Ett rör eller en ledning tillverkad av två lager stål eller annat material som är beständigt mot brandfarliga vätskor och spilloljor och som fångar upp läckage från det inre röret eller slangen.

Hantering

Hantering enligt föreskrifterna har samma betydelse som enligt 14 kap. 2 § miljöbalken. Med hantering avses en verksamhet eller åtgärd som innebär att en kemisk produkt tillverkas, bearbetas, behandlas, förpackas, förvaras, transporteras,

används, omhändertas, destrueras, konverteras, saluförs, överläts eller är föremål för något annat jämförbart förfarande.

Av 14 kap. 2 § miljöbalken framgår även att en kemisk produkt är ett kemiskt ämne eller en blandning av kemiska ämnen som inte är en vara, och att en blandning är en blandning eller lösning som består av två eller flera kemiska ämnen.

Installationskontroll av sekundärt skydd för cisterner

Teknisk och funktionsmässig kontroll av det sekundära skyddet innan det tas i bruk första gången.

Invallning

Invallning är en skyddsanordning som kan ingå i det sekundära skyddet och som utgör ett fysiskt hinder som fångar in den förvarade vätskan, som saknar anslutning till avlopp och som förhindrar läckage, överfyllning och spill från att okontrollerat spridas vidare till omgivningen. Se även definition av invallning i 2 kap. 2.1 SÄIFS 2000:2.

Kontrollorgan typ C

Kontrollorgan enligt SS-EN ISO/IEC 17020:2012 med tillräcklig åtskillnad i ansvar och ekonomisk redovisning mellan kontrolltjänsterna och övrig verksamhet. För mer information, se även <https://www.swedac.se/amnesomraden/kontrollorgan/>.

Lös behållare

Flaska, burk, dunk, fat eller annan flyttbar behållare inklusive behållare godkända för transport enligt MSBFS 2020:9 (ADR-S).

Revisionskontroll av sekundärt skydd för cisterner

Teknisk och funktionsmässig kontroll av det sekundära skyddet föranledd av en särskild omständighet eller en skada som uppkommit eller av att det sekundära skyddet i någon del har ändrats. Jämför även motsvarande bestämmelse om revisionskontroll enligt 5 kap. 6 § MSBFS 2018:3.

Rörledning

Ledning för brandfarliga vätskor och spilloljor som förutom rör även omfattar flänsar, ventiler och övriga komponenter som leder vätskan eller dess gasfas.

En rörledning som är helt eller delvis i mark betraktas som en markförlagd rörledning och benämns ”rörledning i mark”. Även en rörledning förlagd i betonggolv är en rörledning i mark.

En rörledning som är helt ovanför markytan betraktas som en ”rörledning ovan mark”.

Vad gäller slangledning avses samma definition som i MSBFS 2018:3, dvs. ledning för brandfarlig vätska som förutom slang även omfattar anslutningar och övriga komponenter som leder vätskan eller dess gasfas.

Sekundärt skydd

Skyddsanordningar som, var och en för sig eller tillsammans, har som funktion att fånga upp läckage, överfyllning och spill för att förhindra spridning till omgivningen. Enligt 4 kap. 2 § är kravet på sekundärt skydd utformat som ett funktionskrav, dvs. att det sekundära skyddet ska vara tätt, tidsbeständigt, fungerande och utformat så att kontroll är möjlig. Ett funktionskrav medför att verksamhetsutövarna kan anpassa tekniska lösningar till de platsspecifika förutsättningarna i det enskilda fallet.

Spillolja

Spillolja definieras i 1 kap. 14 § avfallsförordningen (2020:614). Med spillolja avses avfall som utgörs av mineralbaserad smörjolja, syntetisk smörjolja eller olja som varit avsedd för ett industriellt ändamål.

Som spilloljor räknas bl.a. smörj- och skärprodukter eller emulsioner som har förorenats eller förbrukats och inte längre kan användas för sitt ursprungliga ändamål. Spilloljor kan innehålla toxiska tillsatser och föroreningar som kan skada mark- och vattenmiljöer samt människors hälsa om de inte hanteras på rätt sätt. Om spilloljan innehåller sådana produkter, där lätttoxiderade kemiska föreningar ingår, kan det finnas en viss risk för självantändning även om de flesta smörj- och skärprodukter har betydligt högre flampunkt än +100°C. Även om flampunkten inte är känd kan läckage och spill medföra skador på människors hälsa och miljön. Enligt MSB betraktas spillolja vars flampunkt inte är känd, som brandfarlig vätska med låg flampunkt. För mer information från MSB se deras vägledning Brandfarliga varor – Hantering av spillolja¹⁵.

Tillsynsmyndighet

Med tillsynsmyndighet enligt miljöbalken avses den kommunala nämnd som fullgör uppgifter inom miljö- och hälsoskyddsområdet, Försvarsinspektören för hälsa och miljö eller länsstyrelsen. Tillsyn enligt LBE genomförs av MSB för vissa försvarsrelaterade verksamheter och för civila verksamheter av kommunerna (ofta kommunal räddningstjänst).¹⁶ MSB eller den kommunala räddningstjänsten utför

¹⁵ <https://www.msb.se/siteassets/dokument/amnesomraden/skydd-mot-olyckor-och-farliga-amnen/brandfarligt-och-explosivt/handbok/hantering-av-spillolja--brandfarliga-varor.pdf>

¹⁶ Enligt 21 § LBE ska den myndighet som är tillståndsmyndighet också vara tillsynsmyndighet. Detta medför att både kommunerna och MSB är tillsynsmyndigheter för olika verksamheter. Det är generellt sett kommunen som ansvarar för tillsyn av hantering av brandfarliga och explosiva varor för de verksamheter där kommunen har prövat tillståndet till hanteringen. Det är upp till kommunen att besluta vilket organ som inom en kommun dessa befogenheter delegeras till. Det är oftast dock den kommunala räddningstjänsten.

således tillsyn av verksamheter som är tillståndspliktiga enligt MSB:s föreskrifter (MSBFS 2013:3) om tillstånd till hantering av brandfarliga gaser och vätskor.

Särskilt om tillsynsmyndighet för vattenskyddsområden

Det är miljötillsynsförordningen (2011:13), MTF, som reglerar hur tillsynsansvaret inom vattenskyddsområden fördelas mellan myndigheter. Den myndighet som beslutar om vattenskyddsområdet är också operativ tillsynsmyndighet, om inget annat beslutas. Vattenskyddsområden är skyddade områden med stöd av 7 kap. miljöbalken. Den operativa tillsynen i skyddade områden enligt 7 kap. miljöbalken består i att övervaka att bestämmelserna som gäller i det skyddade området följs.¹⁷ Det innebär en allmän övervakning av områdena för att kontrollera att den som bedriver verksamhet i ett sådant område eller allmänhet som vistas i ett skyddat område följer de föreskrifter och andra bestämmelser som gäller för området. Tillsynen består också i att kontrollera att tillstånd och dispenser inom de skyddade områdena följs. Tillsynsmyndigheten ska också se till att de som vidtar åtgärder eller bedriver en verksamhet genomför erforderlig egenkontroll.

Det är den kommunala nämnden som utövar tillsyn enligt 9 kap. miljöbalken (se 26 kap. 3 § tredje stycket miljöbalken och 2 kap. 31 § MTF). För miljöfarliga verksamheter, exempelvis verksamheter som omfattas av tillämpningsområdet av dessa föreskrifter, som finns inom ett vattenskyddsområde kan flera myndigheter ha tillsynsansvar enligt miljöbalken om det är länsstyrelsen som har beslutat om vattenskyddsområdet. Om frågan om tillsyn inte har reglerats finns det ett behov av att reglera tillsynen mellan myndigheterna.

Av 1 kap. 17 § första stycket MTF framgår att tillsynsmyndigheterna ska samordna tillsynen om det är ändamålsenligt och möjligt. Tillsynen över vattenskyddsområdet kan överlåtas från länsstyrelse till kommun med stöd av 1 kap. 18-20 §§ MTF om kommunen begär det.¹⁸ Om tillsynen inte har överlåtit till kommunen, bör tillsynsmyndigheterna samverka för att uppnå största möjliga kostnadseffektivitet och på bästa sätt försöka uppnå balkens syfte.¹⁹

Vattenskyddsområde

Ett vattenskyddsområde är ett mark- och vattenområde som med stöd av 7 kap. 21 § miljöbalken har förklarats som vattenskyddsområde till skydd för en grund- eller ytvattentillgång som utnyttjas eller kan antas komma att utnyttjas för vattentäkt samt områden som fastställts med stöd av motsvarande äldre bestämmelser. Vattenskyddsområde innefattar även områden som har fastställts med stöd av motsvarande äldre bestämmelser. Ett vattenskyddsområde kan indelas i olika

¹⁷ Se även Naturvårdsverkets handbok 2001:4 om operativ tillsyn, <https://www.naturvardsverket.se/om-oss/publikationer/0100/operativ-tillsyn>

¹⁸ För mer om överlåtelse av tillsyn se Naturvårdsverkets vägledning om överlåtelse av tillsyn, 2020-01-30, <https://www.naturvardsverket.se/globalassets/vagledning/miljobalken/tillsyn/vagledning-om-overlatelse-av-tillsyn.pdf>

¹⁹ Jfr. Prop.1997/98:45 del 2, s 270.

zoner. Dessa är vattentäktsson, primär skyddszon (tidigare inre skyddszon), sekundär skyddszon (tidigare yttre skyddszon) och tertiär skyddszon.

Återkommande kontroll av sekundärt skydd för cisterner

Teknisk och funktionsmässig kontroll av det sekundära skyddet med vissa föreskrivna intervall.

3. Krav på information till tillsynsmyndigheten

Det tredje kapitlet i NFS 2021:10 innehåller krav på information till tillsynsmyndigheten. Att tillsynsmyndigheten blir informerad om att det kommer att hanteras brandfarliga vätskor och spilloljor inom en verksamhet är en förutsättning för att syftet med föreskrifterna ska kunna upprätthållas.

Krav på information avser såväl cisterner (3 kap. 1 §) som lösa behållare (3 kap. 2 §). Krav på information till tillsynsmyndigheten vid hantering i cisterner ställs såväl inom som utanför vattenskyddsområde. Kravet på information om hantering i lösa behållare gäller endast inom vattenskyddsområde (men inte i den tertiära zonen om vattenskyddsområdet är uppdelat på zoner). 3 kap. innehåller också en bestämmelse om att verksamhetsutövaren ska hålla kontrollrapporten avseende den senast utförda kontrollen tillgänglig för tillsynsmyndigheten (3 kap. 3 §).

Miljösanktionsavgift kan tas ut vid överträdelse av 3 kap. 1 § första stycket NFS 2021:10.

Övergångsbestämmelse 2 är kopplad till 3 kap. 1 § NFS 2021:10. Enligt övergångsbestämmelsen gäller inte informationskravet för de cisterner med anslutna rör- och slangledning som har installerats före föreskrifternas ikraftträdande.

1 § Den som avser att installera en cistern enligt 1 kap. 2 § ska, senast fyra veckor innan installationen påbörjas eller hanteringen inleds, skriftligen informera tillsynsmyndigheten.

Om en cistern flyttas inom den egna fastigheten eller inom den egna verksamheten inom ett år räknat från tiden information har lämnats, behöver tillsynsmyndigheten inte informeras enligt första stycket.

Särskilt om installation

Installation eller att installera betyder enligt allmänt språkbruk att något sätts ihop eller görs redo för användning. En installation i föreskrifternas sammanhang innebär enligt Naturvårdsverkets uppfattning att en cistern i enlighet med gällande bestämmelser placeras, ställs upp eller förläggs och eventuellt ansluts på en angiven plats och därmed iordningställs för att kunna tas i drift. Ingen brandfarlig vätska fylls däremot i cisternen förrän efter att föreskriven installationskontroll eller eventuell revisionskontroll har genomförts på platsen, med undantag från de cisterner som installationskontrolleras hos tillverkaren.

Av avgörandet från Mark- och miljödomstolen vid Östersunds tingsrätt den 19 december 2019, mål nr M 2038-19, kan utläsas att flyttbara behållare knappast kan anses vara installerade ovan eller i mark. Naturvårdsverket tolkar domen så att

någon form av tekniskt betingat moment torde vara nödvändigt för att en cistern (inte en lös behållare) ska anses vara installerad.

Det finns även tekniska krav på cisterner och vissa regler kring installation och installationskontroll i MSBFS 2018:3. Cisterner innehållande brandfarliga vätskor med anslutna rör- och slangledningar ska före driftsättning bl.a. genomgå föreskriven installationskontroll enligt 5 kap. MSBFS 2018:3.

I de fall det finns oklarheter kring när själva installationen sker, exempelvis om installationskontrollen sker hos tillverkaren enligt 5 kap. 3 § MSBFS 2018:3, omfattar bestämmelsen även de situationer när hantering inleds. Det kan exempelvis vara fallet när cisternen installationskontrolleras hos tillverkaren långt före den säljs eller tas i bruk eller om cisternen inte behöver genomgå installationskontroll enligt MSBFS 2018:3. Genom att hantering anges i bestämmelsen gäller informationskravet även vid tillfällig uppställning av flyttbara cisterner, vilka har en volym som uppgår till maximalt 10 m³. Se även avsnitt *Särskilt om flytt av cistern (Kapitel 3)*.

Vid en teknisk kontroll²⁰ av en cistern behöver cisternen tömmas på sitt innehåll för att möjliggöra själva kontrollen. Vanligtvis pumpas innehållet i cisternen till en tankbil men ibland kan vätskan istället pumpas över till en tillfälligt uppställd cistern. Den tillfälliga hanteringen sker under den tid som kontrollen genomförs, vanligen under 1-5 dagar. En sådan hantering i en tillfälligt uppställd cistern, som alltså syftar till att förvara den brandfarliga vätskan eller spilloljan under tiden som kontrollen genomförs, omfattas inte av informationskravet enligt 3 kap. 1 §. Detta då informationskravet enligt denna bestämmelse avser hantering i cisterner för mer stadigvarande bruk. Informationskravet enligt 3 kap. 1 § avseende en cistern som ska kontrolleras ska redan vara uppfyllt när cisternen är i drift och kontrolleras. Ett krav på information till tillsynsmyndigheten vid en mycket tillfällig hantering i samband med en teknisk kontroll bedöms därmed inte vara proportionerlig i förhållande till åtgärden och ligger inte i linje med vad bestämmelsen syftar till att säkerställa. De allmänna hänsynsreglerna i 2 kap. miljöbalken gäller även vid kontroll av en cistern.

Se även 3 kap. 2 § ifall det är lösa behållare som används vid ovan beskriven kontroll samt även bestämmelser i 4 kap. som i vissa fall kan bli tillämpliga.

Särskilt om tillsynsmyndighet

Enligt dessa föreskrifter kan den kommunala miljönämnden, Försvarsinspektören för hälsa och miljö eller den myndighet som är tillsynsmyndighet över ett vattenskyddsområde vara tillsynsmyndighet. Tillsynsmyndighet över vattenskyddsområdet kan antingen vara länsstyrelsen eller den kommunala miljönämnden. Försvarsinspektören för hälsa och miljö är alltid tillsynsmyndighet över försvarets verksamheter, detta gäller också inom vattenskyddsområde. Utgångspunkten är att den myndighet som har ansvar för tillsynen inom

²⁰ Enligt MSBFS 2018:3

vattenskyddsområdet är tillsynsmyndighet avseende de bestämmelser som enbart gäller inom vattenskyddsområde. För mer om hur tillsyn kan samordnas om det finns flera tillsynsmyndigheter se definitionen av tillsynsmyndighet, *Särskilt om tillsynsmyndighet för vattenskyddsområden (Kapitel 2)*.

Särskilt om att informera tillsynsmyndigheten

Omfattningen av informationen

Kravet på information ska *inte* likställas med att ge in en anmälan som gäller anmälningspliktiga C-verksamheter enligt 9 kap. 6 c § miljöbalken. Vad en anmälan enligt 9 kap. 6 c § miljöbalken ska innehålla framgår av 25 § förordningen (1998:899) om miljöfarliga verksamheter och hälsoskydd. Det är bl.a. de uppgifter, ritningar och tekniska beskrivningar som behövs för att tillsynsmyndigheten ska kunna bedöma den miljöfarliga verksamhetens eller åtgärdens art, omfattning och miljöeffekter. Vad som bör ingå i informationen till tillsynsmyndigheten enligt 3 kap. 1-2 §§ är generellt inte av samma omfattning som för en anmälan enligt 9 kap. 6 c § miljöbalken.

Omfattningen och detaljeringsgraden av informationen som lämnas in bör utgå ifrån omständigheterna i det enskilda fallet. Exempel på vad informationen kan innehålla är uppgifter, ritningar och beskrivningar av anläggningen och själva hanteringen. Det är tillsynsmyndigheten som avgör vilka övriga uppgifter som anses behövliga i det enskilda fallet. Vid behov har tillsynsmyndigheten möjlighet att begära in tekniska beskrivningar av en anläggning eller produktbeskrivningar, samarbeta med räddningstjänst eller vända sig till MSB eller branschen för ytterligare information. Tillsynsmyndigheten bör även kontrollera om ärendet borde anmälas eller prövas enligt någon annan bestämmelse i miljöbalken. I så fall bör verksamhetsutövaren snarast informeras om detta.

Vad gäller information för hantering i cisterner kan det bl.a. handla om uppgifter om platsen som cisternen ska installeras på, den brandfarliga vätskan eller den spillolja som ska hanteras, den totala förvarings- eller hanteringsmängden och vilken typ av cistern/anordning med tillhörande rör- och slangledningar som avses. Därutöver bör det framgå om det är flera cisterner som är sammankopplade, och i så fall bör även hela anordningens konstruktion beskrivas. Vid installation eller hantering inom ett vattenskyddsområde bör uppgifterna innehålla information om sekundärt skydd, dvs. en beskrivning av skyddsanordningar som var för sig eller tillsammans utgör skydd mot läckage, spill och överfyllning för att förhindra spridning till omgivande miljö. Listan här är inte uttömmande.

Information för hantering i lösa behållare kan bl.a. innehålla uppgifter om typ av behållare, hur hanteringen kommer att gå till, om förhållanden på uppställningsplatserna, vilken tidsperiod som behållaren kommer att stå uppställd på platsen och vilka skyddsanordningar som ingår i det sekundära skyddet.

Lämplig lokalisering

Platsen där en cistern eller lös behållare ska placeras bör alltid väljas med stor omsorg med avseende på risker för skador på miljön. Att välja en plats för

verksamheten som ger minsta möjliga intrång och olägenhet för människor och miljö utgör en av hänsynsreglerna i 2 kap. miljöbalken, den s.k. lokaliseringsprincipen.

Inom vattenskyddsområdets vattentäktzon, primära och sekundära skyddszon bör förvaring och hantering av brandfarliga vätskor och spilloljor undvikas helt. Går det inte att undvika att en cistern placeras inom ett vattenskyddsområde eller dagvattenbrunn eller vattendrag ska nödvändiga skyddsåtgärder vidtas enligt kraven i föreskrifterna. Skyddsåtgärder kan vara motiverade om hantering sker i närheten av en dagvattenbrunn eller vattendrag även utanför ett vattenskyddsområde, men då med stöd av 2 kap. miljöbalken. Vilka krav som gäller vid hantering av brandfarliga vätskor och spilloljor i cisterner inom ett vattenskyddsområde regleras i 4-5 kap. i föreskrifterna.

Platsen för hantering i cistern eller lös behållare behöver också väljas utifrån förekomst av bl.a. enskilda dricksvattenbrunnar eller vattendrag i närområdet.

Om hanteringen ingår i en anmälan enligt 9 kap. 6 c § miljöbalken

Om hantering av brandfarliga vätskor och spilloljor ingår i en verksamhet som utgör en anmälningspliktig C-verksamhet, anses kravet på information till tillsynsmyndigheten vara uppfyllt genom anmälan som görs med stöd av 9 kap. 6 c § miljöbalken. Verksamhetsutövaren behöver således inte informera tillsynsmyndigheten separat i syfte att uppfylla informationskravet enligt 3 kap. 1 §.

Tidsramen på minst 4 veckor

Tidsramen på minst fyra veckor motiveras med tillsynsmyndighetens behov av tid för att kunna handlägga ett ärende på ett korrekt och rättssäkert sätt samt kunna ge råd eller utreda om strängare krav behöver ställas utifrån omständigheterna i det enskilda fallet. Det ska noteras att det inte finns något alternativt förfarande vid exempelvis brådskande ärenden. Tillsynsmyndigheten har dock att beakta allmänna förvaltningsrättsliga principer och ska handlägga sina ärenden utifrån dessa, dvs. att handläggning vid behov ska ske skyndsamt (se förvaltningslagens (2017:900) bestämmelser).

Det är verksamhetsutövarens ansvar att informera tillsynsmyndigheten. Begreppet verksamhetsutövare är inte definierat i miljöbalken. Frågan om vem som ska betraktas som verksamhetsutövare har utvecklats i miljörättslig praxis. I praxis har den som har de faktiska och rättsliga möjligheterna att vidta åtgärder mot störningar och olägenheter ansetts som verksamhetsutövare. Det har vidare betydelse vem som ansvarar för underhåll och drift. Av praxis framgår att bedömningen måste göras utifrån förhållandena i det enskilda fallet.²¹ En verksamhetsutövare är skyldig att själv ha kunskap (2 kap. 2 § miljöbalken) om sin verksamhet och därmed veta vilka skyldigheter som gäller för den egna

²¹ Jfr bl.a. MÖD 2005:64, MÖD 2010:23, MÖD 2010:43 och MÖD 2013:34.

verksamheten utifrån krav enligt miljöbalken eller exempelvis föreskrifter som har meddelats med stöd av miljöbalken.

Särskilt om flytt av cistern

Vissa mindre cisterner kan flyttas från en plats till en annan. Med flyttbar cistern avses en gårdscistern eller farmartank med en volym om maximalt 10 m³. En sådan flyttbar cistern ska uppfylla de tekniska krav och krav på kontroller som anges i MSBFS 2018:3. Enligt 5 kap. 3 § MSBFS 2018:3 kan vissa flyttbara cisterner undantas från krav på installationskontroll på sin uppställningsplats.

Undantagsmöjligheten gäller endast då cisternen inte behöver anslutas till rörledningar eller andra tekniska anordningar på den avsedda uppställningsplatsen innan driftsättning. En sådan cistern kan istället installationskontrolleras av ackrediterat kontrollorgan vid tillverkning i fabrik eller på verkstad.

Med lösa behållare avses behållare, dvs. andra behållare än cisterner, som är flyttbara till sin karaktär. Avgörande för vilka bestämmelser som gäller för hantering i en flyttbar behållare är huruvida behållaren är en cistern eller en lös behållare.

Med flytt inom den egna verksamheten avses en flytt inom ett avgränsat verksamhetsområde. Om en cistern flyttas på nytt inom ett år, räknat från tiden då tillsynsmyndigheten skriftligen informerades om den första flytten, behöver tillsynsmyndigheten inte informeras igen. Cisternen kan även omfattas av krav enligt MSB:s föreskrifter, vilka också behöver tas hänsyn till vid en flytt. Detta oberoende av när tillsynsmyndigheten har informerats enligt 3 kap. 1 § NFS 2021:10.

Med *inom samma verksamhet* avses ett avgränsat verksamhetsområde. Bestämmelsen ska tolkas mot bakgrund av syftet med föreskrifterna, dvs. miljöskydd som är kopplat till en hantering som sker lokalt.

2 § Den som inom ett och samma vattenskyddsområde under minst fem dagar under en sammanhängande trettiodagarsperiod avser att hantera mer än totalt 150 liter brandfarliga vätskor eller spilloljor i lösa behållare ska senast fyra veckor innan den första hanteringen inleds skriftligen informera tillsynsmyndigheten.

Om hanteringen som avses i första stycket pågår under en längre tid än trettio dagar behöver tillsynsmyndigheten inte informeras på nytt, om inte tillsynsmyndigheten beslutar annat.

Kravet enligt första stycket gäller i vattenskyddsområdets vattentäktzon, primär (inre) skyddszon och sekundär (yttre) skyddszon.

Om ett vattenskyddsområde inte har indelats i zoner gäller kravet enligt första stycket inom hela vattenskyddsområdet.

Särskilt om när informationskravet gäller för lösa behållare

Hantering i lösa behållare inom vattenskyddsområde sker ofta under begränsade tidsperioder, inom ett begränsat område och ofta med kort framförhållning inför en

förflyttning. Risken för att förorening av mark och vatten sker är dock störst vid tillfälliga arbeten med hantering av brandfarliga vätskor eller spilloljor i lösa behållare. Som exempel kan nämnas entreprenader vid byggnation, väg- eller infrastrukturarbeten samt skogsavverkningar. Det handlar således om tillfälliga verksamheter som inte omfattas av ett miljötillstånd och där det finns behov av att lösa behållare flyttas runt för att maskiner ska kunna fyllas på eller spillolja samlas upp.

Informationsplikten gäller så länge man *dagligen* hanterar sammanlagt mer än 150 liter brandfarliga vätskor eller spilloljor på sådant sätt som framgår av bestämmelsen, oavsett hur stora eller små behållarna är. Man kan således inte undgå att beröras av föreskrifterna om man fördelar mängden vätska på flera mindre behållare.

Bestämmelsen i 3 kap. 2 § träffar den som inom ett och samma vattenskyddsområde under minst fem dagar under en sammanhängande trettiodagarsperiod avser att *dagligen* hantera mer än totalt 150 liter brandfarliga vätskor eller spilloljor i lösa behållare. I sådana fall ska verksamhetsutövaren senast fyra veckor innan den första hanteringen inleds skriftligen informera tillsynsmyndigheten. Om det visar sig att tidpunkten för hanteringen blir uppskjuten en längre tid är det lämpligt att hålla tillsynsmyndigheten underrättad om detta och komma överens om inlämnad information kan gälla även för den uppskjutna hanteringen.

Som ovan framgår är en verksamhetsutövare skyldig att själv ha kunskap (2 kap. 2 § miljöbalken) om sin verksamhet och därmed veta vilka skyldigheter som gäller för den egna verksamheten utifrån krav enligt miljöbalken eller krav enligt föreskrifter som har meddelats med stöd av miljöbalken. Det är således verksamhetsutövarens ansvar att informera tillsynsmyndigheten.

Det kan uppkomma situationer där det kan vara enklare att exempelvis en underentreprenör informerar tillsynsmyndigheten om när hantering i lösa behållare påbörjas på plats då underentreprenören själv lägger upp arbetet utifrån en årsplan eller liknande. Ansvaret för att uppfylla informationsplikten bör i sådana fall, eller fall där det finns flera som kan anses utgöra verksamhetsutövare, tydliggöras exempelvis i avtal mellan verksamhetsutövare och underentreprenör eller på annat sätt.

3 § Verksamhetsutövaren ska för tillsynsmyndigheten hålla kontrollrapporten avseende den senast utförda kontrollen tillgänglig.

Första stycket avser kontrollrapport

1. av cisternen enligt Myndigheten för samhällsskydd och beredskaps föreskrifter (MSBFS 2018:3) om cisterner med anslutna rörledningar för brandfarliga vätskor, och

2. av det sekundära skyddet för cisternen enligt dessa föreskrifter.

Särskilt om att ta del av kontrollrapporter

Naturvårdsverket anser att det utifrån tillsynsperspektivet och miljöskyddet är viktigt att tillsynsmyndigheten tar del av innehållet i kontrollrapporter för cisterner. På så sätt kan tillsynsmyndigheten se om kontrollorganen bedömer att cisternen uppfyller de tekniska kraven och därmed är lämplig för hantering av brandfarliga vätskor eller spilloljor, dvs. inte utgör en risk för miljön och människors hälsa. Av detta skäl ska verksamhetsutövaren hålla de senaste utförda kontrollrapporterna, avseende såväl cisternens tekniska kontroll som kontrollen av det sekundära skyddet, tillgängliga för tillsynsmyndigheten. Att hålla en kontrollrapport tillgänglig innebär att en kontrollrapport ska kunna visas upp vid tillsynsbesök eller på kort varsel kunna ges in efter begäran från tillsynsmyndigheten.

Krav på att hålla kontrollrapporter tillgängliga för tillsynsmyndigheten fanns även i Naturvårdsverkets tidigare föreskrifter, NFS 2003:24.

Även enligt 5 kap. 15 § MSBFS 2018:3 ska verksamhetsutövaren hålla den senaste kontrollrapporten för respektive cistern och för respektive rörledning tillgängliga för tillsynsmyndigheten.

Tillsynsmyndigheten har alltid möjlighet att utifrån behov begära in kontrollrapporter från verksamhetsutövaren med stöd av 2 och 26 kap. miljöbalken.

Med kontroll avses såväl installations-, revisions- som återkommande kontroll.

4. Krav på sekundärt skydd för cisterner och lösa behållare inom vattenskyddsområde

Det fjärde kapitlet innehåller krav på sekundärt skydd för cisterner och lösa behållare inom vattenskyddsområde (4 kap. 1-2 §§). De krav som ställs inom vattenskyddsområde enligt NFS 2021:10 avser i huvudsak vattentäktzon, primär (inre) skyddszon och sekundär (yttre) skyddszon. I den tertiära zonen ställs således inte några krav på sekundärt skydd eller på ackrediterad kontroll enligt 4-5 kap. Om ett vattenskyddsområde inte är indelat i zoner gäller föreskrifternas krav *inom hela vattenskyddsområdet*. Vägledningen ska således läsas mot denna bakgrund. Krav på ackrediterad teknisk kontroll av cisterner med tillhörande rör- och slangledning enligt MSBFS 2018:3 gäller dock oavsett om en cistern ligger inom eller utanför ett vattenskyddsområde.

Kapitlet innehåller även bestämmelser om invallning (4 kap. 3 §), om skyltning (4 kap. 4 §) och när befintliga behållare ska ha sekundärt skydd vid inrättande av nya vattenskyddsområden (4 kap. 5 §).

Bestämmelserna i föreskrifterna utgör minimikrav som gäller generellt. Detta innebär att skyddsföreskrifterna för ett vattenskyddsområde kan innehålla ytterligare restriktioner som är anpassade till den specifika vattentäkten. Om det finns strängare regler i skyddsföreskrifterna för ett vattenskyddsområde går dessa före bestämmelserna i dessa föreskrifter. Dessutom kan tillsynsmyndigheten, i det enskilda fallet, ställa strängare krav med stöd av miljöbalken.

1 § Cisterner i och ovan mark samt lösa behållare ska inom vattenskyddsområdets vattentäktzon, primär (inre) skyddszon och sekundär (yttre) skyddszon ha sekundärt skydd.

Rörledningar och slangledningar som är anslutna till cisterner ska vara dubbelmantlade eller ha ett annat sekundärt skydd inom vattenskyddsområdets vattentäktzon, primär (inre) skyddszon och sekundär (yttre) skyddszon.

Undantag från kravet på sekundärt skydd gäller för cisterner med anslutna rör- och slangledningar samt lösa behållare i pannrum eller motsvarande i bostadshus och som är under regelbunden uppsikt, om inte tillsynsmyndigheten beslutar annat.

Rörledning i byggnad får inte dras i eller under golv utan ska förläggas väl synlig.

Om ett vattenskyddsområde inte har indelats i zoner gäller kravet på sekundärt skydd inom hela vattenskyddsområdet.

Särskilt om sekundärt skydd

Krav på sekundärt skydd inom ett vattenskyddsområde gäller såväl cisterner i och ovan mark som lösa behållare. Att cisterner i och ovan mark ska ha sekundärt skydd innebär att även rör- och slangledningar och andra nödvändiga anordningar som hör till anläggningen ska ha sekundärt skydd, t.ex. vara dubbelmantlade eller ha annan form av sekundärt skydd. Syftet med det sekundära skyddet är att säkerställa en hantering av brandfarliga vätskor och spilloljor utan att den omgivande miljön eller människors hälsa påverkas negativt, dvs. så att spill och läckage omhändertas.

I NFS 2021:10 har det införts ett *funktionskrav* på sekundärt skydd istället för det tidigare absoluta kravet på invallning för cisterner ovan mark enligt NFS 2017:5. Ett funktionskrav innebär att kravet beskriver vad som ska uppnås istället för att ställa krav på att en viss teknisk lösning ska användas. Detta innebär att skyddsanordningar kan anpassas utifrån utformningen av den enskilda anläggningen.

Av definitionen framgår att sekundärt skydd utgörs av *skyddsanordningar* som, var och en för sig eller tillsammans, har som *funktion att fånga upp* läckage, överfyllning och spill för att förhindra spridning till omgivningen. När det gäller läckage avses såväl läckage från själva cisternen som läckage för rör- och slangledningar. Enligt 4 kap. 2 § ska det sekundära skyddet vara *tätt, tidsbeständigt, fungerande och utformat så att kontroll är möjlig*.

En skyddsanordning som ingår i det sekundära skyddet kan antingen vara utformad för (dvs. ha funktionen) att hantera såväl läckage, överfyllning som spill vid hantering. Alternativt behövs flera skyddsanordningar som var och en är utformade för att hantera antingen läckage, överfyllning eller spill. I det senare fallet är det skyddsanordningarna tillsammans som utgör det sekundära skyddet. Exempelvis kan dubbelmantling vara en form av skyddsanordning som kan ingå i det sekundära skyddet. En dubbelmantling på en cistern kan ha som *funktion att fånga upp* läckage från cisternen i och med att en dubbelmantling kan fånga upp hela

cisternens volym. Dubbelmantling fyller dock vanligtvis inte funktionen att fånga upp överfyllning och spill. En skyddsanordning i form av dubbelmantlad cistern behöver därför kompletteras med andra skyddsanordningar, som omhändertar just överfyllning och spill, för att uppfylla funktionskravet på sekundärt skydd.

Ett annat exempel på skyddsanordning är invallning. En invallning kan beroende på dess utformning och förhållandena på den enskilda anläggningen vara utformad för att fånga upp såväl läckage, överfyllning och spill. Vid förvaring av lösa behållare förses dessa vanligtvis med någon form av invallning.

Av 8 kap. 1 § SÄIFS 2000:2 framgår att en plats där spill eller läckage av brandfarlig vätska kan förekomma ska vara utformad så eller ha sådana tekniska anordningar att brandfarlig vätska kan tas om hand på ett säkert sätt så att brand- och explosionsrisker undviks. Enligt NFS 2021:10 ska på motsvarande sätt en plats där spill eller läckage av brandfarlig vätska eller spilloljor kan förekomma vara utformad så eller ha sådana tekniska anordningar att brandfarlig vätska eller spilloljor kan tas om hand på ett säkert sätt så att förorening av mark och vatten kan omhändertas. Till en sådan plats är det vanligt att ha en oljeavskiljare kopplad.

Oljeavskiljare²², förutsatt att de är dimensionerade och fungerande utifrån ändamålet, kan utgöra en skyddsanordning för spill. För att uppfylla funktionskravet på sekundärt skydd behöver en skyddsanordning som oljeavskiljare kompletteras med andra skyddsanordningar som har som funktion att fånga upp läckage och överfyllning, dvs. större mängder vätska som inte oljeavskiljaren är ämnad att hantera.

Larmfunktioner är exempel på funktioner som inte utgör en skyddsanordning som en del av det sekundära skyddet. Ett sekundärt skydd ska enligt definitionen ha som *funktion att fånga upp* läckage, överfyllning och spill för att förhindra spridning till omgivningen. En larmanordning har inte som funktion att fånga upp vätska men är däremot en lämplig skyddsåtgärd kopplad till egenkontrollen. När det gäller krav på nivåalarm för cisterner regleras detta bl.a. i 2 kap. 15 § MSBFS 2018:3.

Särskilt om undantag avseende sekundärt skydd i bostadshus

Cisterner och lösa behållare *i pannrum eller motsvarande utrymme* i ett *bostadshus* är undantagna från kravet på sekundärt skydd inom ett vattenskyddsområde.

Undantaget för dessa cisterner bör tolkas så att det enbart avser cisterner och lösa behållare *i bostadshus*. Här förutsätts att bostadshuset har täta golv och väggar samt att cisternen eller den lösa behållaren är under regelbunden uppsikt. För att räknas som bostadshus krävs det, enligt Naturvårdsverkets tolkning, att minst halva arean av ett hus används som bostad. Med *motsvarande utrymme* i bostadshus avses annat rum än pannrum dock med samma förutsättningar avseende täta golv-, vägg- och takkonstruktioner samt uppsikt. Det är tillsynsmyndigheten som i det enskilda fallet avgör om cisterner, i garage eller verkstad som är hopbyggda med bostads- eller fritidshus, kan omfattas av undantag från krav på sekundärt skydd.

²² Mer information om oljeavskiljare finns på: <https://www.naturvardsverket.se/om-oss/publikationer/8200/faktablad-om-oljeavskiljare>

Avgörande i bedömningen är om cisternen i dessa utrymmen anses stå under regelbunden uppsikt. Om svaret är nej, räknas cisternen i sådana utrymmen som cistern ovan mark och omfattas således inte av ett undantag från sekundärt skydd. Likaså är fallet om cisternen står i en verkstad, i ett garage eller i ett annat utrymme som varken är bostadshus eller är hopbyggd med ett bostadshus.

Fjärde stycket i bestämmelsen reglerar att rörledning i byggnad inte får dras i eller under golv. Rörledningar i byggnader ska förläggas väl synliga. Detta på grund av att rörledningars tillstånd och funktion okulärt ska kunna granskas och kontrolleras.

Om rör- och slangledningar till en och samma cistern befinner sig både i ett bostadshus och utomhus ska de delar som befinner sig utanför byggnaden ha sekundärt skydd. Inomhus gäller att rör- eller slangledning inte får dras i golvet. Genomföringen i vägg eller liknande ska vara tät.

Tillsynsmyndigheten kan även i den tertiära zonen eller utanför ett vattenskyddsområde med stöd av 2 kap. och 26 kap. miljöbalken ställa krav på skyddsanordningar i syfte att uppnå en lämplig skyddsnivå i det enskilda fallet om det är motiverat och rimligt utifrån miljöskyddssyftet.

I vissa fall kan det finnas behov att av tekniska eller säkerhetsmässiga skäl hantera olika typer av brandfarliga vätskor eller spilloljor åtskilda. Mindre mängder av olika brandfarliga vätskor och spilloljor ska räknas samman inom samma verksamhet eller på samma fastighet vid bedömning av behovet av sekundärt skydd, även om dessa var för sig är mindre än 150 liter. Det är således inte miljömässigt godtagbart att hantera brandfarliga vätskor eller spilloljor i fler men mindre cisterner eller lösa behållare i syfte att komma under gränsen för sammanlagd mängd på 150 liter och därigenom undkomma kravet på sekundärt skydd.

2 § Det sekundära skyddet ska vara tätt, tidsbeständigt, fungerande och utformat så att kontroll är möjlig.

Se avsnitt *Särskilt om sekundärt skydd (Kapitel 4)*.

3 § En invallning ska rymma hela cisternens volym. En invallning av flera cisterner ska rymma den största cisternens volym plus 10 procent av övriga cisterners totala volym. Första stycket gäller även för invallning av lösa behållare.

Särskilt om invallning

Eftersom kravet på sekundärt skydd i dessa föreskrifter är utformat som ett funktionskrav är invallning ett exempel på en skyddsanordning som kan ingå i det sekundära skyddet.

Bestämmelsen reglerar och förtydligar utformningen av invallning i fråga om volym. Syftet med att ha en invallning för en cistern är att skydda vattentäkten från föroreningar från hanteringen av brandfarliga vätskor eller spilloljor. Om det i invallningen inte ryms ovan föreskrivna mängder kvarstår föroreningsrisken vid spill och läckage. Tillsynsmyndigheten eller skyddsföreskrifterna för vattenskyddsområdet kan i det enskilda fallet ställa skarpare krav även när det gäller invallningens volym.

4 § Vid påfyllningsanslutning för cistern inom vattenskyddsområde ska skylt med texten "VATTENSKYDDSOMRÅDE" vara uppsatt. Skylten ska vara väl synlig och av varaktig beskaffenhet.

Skylten ska även innehålla information om

1. fastighetsbeteckning,
 2. adress,
 3. volym,
 4. högsta fyllningsflöde, och
 5. innehåll
-

Särskilt om skyltning

Föreskrifterna ställer krav på skyltning vid påfyllningsanslutning för en cistern inom vattenskyddsområde. Detta oavsett om cisternen finns i vattentäktzon, primär (inre) skyddszon, sekundär (yttre) skyddszon eller i den tertiära zonen. Skylten ska innehålla information enligt 4 kap. 4 § och vara läsbar under cisternens hela livslängd. Det är verksamhetsutövaren som har ansvar för att det finns en informationsskylt enligt kraven i föreskrifterna. En skylt kan ofta beställas hos företag som utför kontroller av cisterner.

Bestämmelsen om skyltning i 4 kap. 4 § är den enda i 4 kap. som även gäller i vattenskyddsområdets tertiära zon.

Särskilt om högsta fyllningsflöde

Högsta fyllningsflöde innebär att en cistern kan vara dimensionerad för att fyllas med en viss volym per tidsenhet. Om man då fyller från en tankbil som har en högre maximal fyllnadshastighet kan man alltså riskera både skada på cisternen och överfyllning eller spill – antingen för att inflödet är högre än cisternens avluftningsförmåga så att ett för cisternen skadligt övertryck uppstår, eller att man

fyller för fort och trycker ut vätska genom avluftningsventilen eller att kopplingar/slangar brister.

Enligt bestämmelsen ska det finnas uppgifter om högsta fyllningsflöde. Behovet av att känna till och förhålla sig till högsta tillåtna fyllningsflöde kommer huvudsakligen ur två perspektiv

- kravet att inte utsätta cisternen för skadligt över- eller undertryck (2 kap. 12 § MSBFS 2018:3), och
- risken att bygga upp statisk elektricitet via flödet och med påföljande krav att vid behov kunna leda av laddning/statisk elektricitet via potentialutjämning eller jordning, för att förebygga antändning (2 kap. 17 § MSBFS 2018:3).

Så länge cisternen fylls med självfall är risken liten att cisternen utsätts för skadligt över- eller undertryck, under förutsättning att avluftnings- och påfyllningsrör dragits på rätt sätt och i rätt storlek. Högsta fyllningsflöde behöver därför särskilt anges för de tillfällen cisternen fylls på från tankbil med pump.

Uppgift om maximalt tillåtet fyllningsflöde för en cistern kan finnas i certifikat, konstruktions- eller tillverkningskontrollrapport eller i annan uppgift, t.ex. installationsanvisningar från cisterntillverkare eller återförsäljare.

Att styra fyllningsflödet vid fyllning görs lättast genom att begränsa flödet hos pumpen (på tankbilen eller på anläggningens egen inlastningspump). Pumpflöde anges i dessa sammanhang normalt som volym per tidsenhet, t ex liter/minut. Volymflödet vid självfall till cistern i mark på en bensinstation ligger kring ca 600-800 l/min beroende på rörledningens sträckning (länd, krökar och fall) samt cisternens förläggningsdjup. För att kunna räkna ut fyllningsflödet måste man alltså känna till ledningens dimension och vätskans strömningshastighet.

Strömningshastigheten behöver i sin tur ibland begränsas (se ovan) för att inte bygga upp statisk elektricitet eller för att inte orsaka skadligt över- eller undertryck i systemet.

För ytterligare frågor om skadligt över- och undertryck och skydd mot potentialskillnad hänvisar Naturvårdsverket till MSB.

5 § När ett mark- eller vattenområde enligt 7 kap. 21 § miljöbalken förklaras som vattenskyddsområde ska

1. redan installerade cisterner ha ett sekundärt skydd inom fem år från det att beslutet vunnit laga kraft eller den kortare tid som följer av sådana föreskrifter som meddelats enligt 7 kap. 22 § miljöbalken, och
 2. lösa behållare som är tagna i bruk med en volym större än 1 m³ ha ett sekundärt skydd inom ett år från det att beslutet vunnit laga kraft eller den kortare tid som följer av sådana föreskrifter som meddelats enligt 7 kap. 22 § miljöbalken.
-

Denna bestämmelse anger att när ett mark- eller vattenområde förklaras som vattenskyddsområde enligt 7 kap. 21 § miljöbalken ska befintliga cisterner i och

ovan mark ha ett sekundärt skydd inom fem år från det att beslutet vunnit laga kraft eller den kortare tid som följer av sådana föreskrifter som meddelats enligt 7 kap. 22 § miljöbalken.

HaV är tillsynsvägladande myndighet för vattenskyddsområden. Mer information om beslutsprocessen avseende vattenskyddsområden återfinns i HaV:s rapport 2021:4, *Vägledning om inrättande och förvaltning av vattenskyddsområden*.

Se även avsnitt *Särskilt om vattenskyddsområde (Kapitel 1)*.

5. Krav på kontroll av sekundärt skydd för cisterner

Det femte kapitlet innehåller krav på kontroll av sekundärt skydd för cisterner med anslutna rör- och slangledningarna inom vattenskyddsområde. De krav som ställs i 5 kap. inom vattenskyddsområde enligt NFS 2021:10 avser endast vattentäktzon, primär (inre) skyddszon och sekundär (yttre) skyddszon. I den tertiära zonen ställs således inga krav på sekundärt skydd och ackrediterad kontroll av cisterner och anslutna rör- och slangledningarna enligt 4-5 kap. Om ett vattenskyddsområde inte är indelat i zoner gäller dock föreskrifternas krav inom hela vattenskyddsområdet. Vägledningen ska således läsas mot denna bakgrund.

Bestämmelser om ackrediterad kontroll fanns i Naturvårdsverkets tidigare föreskrifter NFS 2003:24 men inte i NFS 2017:5.

Kapitlet innehåller bestämmelser om vilka kontroller som avses och krav på att kontrollerna av det sekundära skyddet ska synkroniseras med de återkommande kontrollerna enligt MSBFS 2018:3. Bestämmelserna i 5 kap. 6-8 §§ handlar om vad kontrollorganet ska kontrollera med avseende på det sekundära skyddet. Kontrollorganet ska vidare utfärda en kontrollrapport (5 kap. 9 §), där vissa uppgifter ska framgå (5 kap. 10 §). Kontrollorganets bedömning av det sekundära skyddet regleras i 5 kap. 11 §. Särskilda bestämmelser om kontroll av cisterner som innehåller spilloljor som inte är brandfarliga framgår av 5 kap. 12 §.

Krav på återkommande kontroll av cisterner enligt 5 kap. 2 § MSBFS 2018:3 gäller cisterner större än 1 m³ samt rörledningar och slangledningar som är större än DN 50. På motsvarande sätt gäller krav på ackrediterad kontroll av sekundära skydd enligt NFS 2021:10 endast cisterner större än 1 m³ samt rörledningar och slangledningar som är större än DN 50. Detta innebär att krav på ackrediterad kontroll av sekundära skydd för cisterner som innehåller spillolja som inte är brandfarlig, och som således inte omfattas av tillämpningsområdet för MSBFS 2018:3, också gäller de cisterner samt rörledningar och slangledningar som har den storlek respektive de dimensioner som framgår av 5 kap. 2 § MSBFS 2018:3.

Krav på ackrediterad kontroll av sekundärt skydd avser endast cisterner med tillhörande rör- och slangledningarna men inte lösa behållare.

1 § Det sekundära skyddet för cisterner med anslutna rör- och slangledningarna enligt 1 kap. 2 § första stycket ska genomgå installationskontroll, återkommande kontroll och revisionskontroll.

Kontrollen av det sekundära skyddet enligt dessa föreskrifter ska utföras av ett kontrollorgan som har ackrediterats mot dessa föreskrifter.

Kravet enligt första stycket gäller i vattenskyddsområdets vattentäktzon, primär (inre) skyddszon och sekundär (yttre) skyddszon.

Om ett vattenskyddsområde inte har indelats i zoner gäller kravet enligt första stycket inom hela vattenskyddsområdet.

Av 5 kap. 1 § framgår vilka kontroller som det sekundära skyddet ska genomgå. Det handlar om installationskontroll, återkommande kontroll och revisionskontroll. Motsvarande kontroller finns i MSBFS 2018:3 för cisterner med anslutna rör- och slangledningarna.

Särskilt om ackrediterad kontroll av sekundärt skydd för cisterner

NFS 2021:10 ställer krav på ackrediterad kontroll av det sekundära skyddet för cisterner. Föreskrifterna har utformats för att kontrollintervallen för den återkommande kontrollen för det sekundära skyddet ska följa kontrollintervallen för cisternen enligt MSB:s föreskrifter.

Kontroll av sekundära skydd kan i vissa situationer vara svårt att genomföra utan specialanpassad utrustning, exempelvis gällande cisterner i mark. Naturvårdsverket anser att det enda sättet att uppnå en rättssäker och enhetlig kontroll av sekundära skydd är att den utförs av ackrediterande kontrollorgan. Eftersom kontrollen av cisterner länge har utförts av ackrediterade kontrollorgan anses det lämpligt att kontroll av sekundärt skydd också omfattas av ackrediterad kontroll.

Då MSBFS 2018:3 omfattar krav på kontroll för cisterner större än 1 m³ har detta regelverk varit en utgångspunkt för bestämmelser om ackrediterad kontroll av sekundära skydd. På så sätt kan en samlad kontroll utföras av oberoende kontrollorgan istället för att tillsynsmyndigheterna belastas av sådan kontroll i tillsynsarbetet. Av 6 kap. 3 § MSBFS 2018:3 framgår vilka kontroller som ska göras av kontrollorgan typ A, B respektive C. Kontrollorgan typ A och B får utföra återkommande kontroll av alla cisternstorlekar, men är ensamma om att kontrollera cisterner större än 150 m³ för tankstationer och större än 50 m³ i övriga fall. Kontrollorgan typ C får enbart utföra återkommande kontroll av cisterner upp till 150 m³ för tankstationer och upp till 50 m³ i övriga fall. Ackrediterad kontroll av sekundära skydd kommer därmed i de flesta fall att kontrolleras av samma kontrollorgan, utifrån samma intervall som cisternerna, i de fall dessa cisterner omfattas av MSBFS 2018:3. Detta framgår av 5 kap. 3 § i föreskrifterna.

Swedac är nationellt ackrediteringsorgan för Sverige. Ackreditering är en kompetensprövning som görs enligt europeiska och internationella standarder. För mer information om ackrediteringsprocessen, se Swedac:s hemsida²³.

Branschorganisationerna SPT och STOR tillhandahåller en Metodhandbok samt exempelmallar för kontrollrapporter för kontrollorgan avseende kontroll av cisterner, rörledningar och tillhörande utrustning för brandfarliga vätskor enligt MSB:s och Naturvårdsverkets gällande föreskrifter²⁴.

Särskilt om kontrollorganens roll

Swedac ackrediterar de kontrollorgan som utför kontroller, först för att besluta om de får utöva sin kontrollverksamhet och sedan regelbundet för att säkerställa att de fortsätter arbeta enligt kraven och att de är kompetenta att utföra kontrollerna. Vid ackrediteringen genomgår kontrollorganet en formell kompetensprövning utifrån de regelverk organet ackrediteras mot. Swedac gör även regelbunden tillsyn av kontrollorganen för att säkerställa att de fortsätter arbeta enligt kraven och att de är kompetenta att utföra kontrollerna. Ackrediterade kontrollorgan måste förutom nationella föreskrifter även uppfylla kraven i den globala standarden för kontrollorgan; SS-EN ISO/IEC 17020:2012.²⁵

De ackrediterade kontrollorganen utför kontroller för att säkerställa att produkter är säkra att använda och granskar också om produkterna uppfyller kraven i de regelverk som kontrollorganet har ackrediterats mot. Kontrollorganens uppgift är därmed att undersöka om det sekundära skyddet för en cistern uppfyller de i aktuella föreskrifterna ställda kraven. Ett kontrollorgan agerar på kontrakt, vilket innebär att kontrollorganet ska anlitas av verksamhetsutövaren för att kunna utföra en kontroll. Ett kontrollorgan har inte en tillsynsroll jämförbar med en tillsynsmyndighet och kan inte heller agera på samma sätt som en tillsynsmyndighet. Om kontrollorganet upptäcker en brist avseende det sekundära skyddet vid sin kontroll, ska kontrollorganet upplysa verksamheten och dokumentera bristen i kontrollrapporten, men kontrollorganet kan inte förelägga eller på annat sätt förmå verksamhetsutövaren att vidta åtgärder för att avhjälpa bristen. Kontrollorganet har inte heller uppgift att meddela tillsynsmyndigheten om att kontroll har gjorts eller om det har funnits brister som noterats i kontrollrapporten.

²³ Swedac, Ackreditering, <https://www.swedac.se/tjanster/ackreditering/>.

²⁴ SPT och STOR, Metodhandbok, (gemensam för båda branschorganisationerna): <https://www.sptass.eu/sv/metodhandbok>;

²⁵ Se mer om kontrollorgan på Swedac:s websida: <https://www.swedac.se/amnesomraden/kontrollorgan/>

2 § Installationskontroll av det sekundära skyddet ska utföras i samband med

1. installationskontroll av en cistern med anslutna rör- och slangledningar enligt Myndigheten för samhällsskydd och beredskaps föreskrifter (MSBFS 2018:3) om cisterner med anslutna rörledningar för brandfarliga vätskor, eller

2. att det sekundära skyddet installeras på en befintlig cistern som har installerats och tagits i bruk i enlighet med de vid installationen gällande bestämmelserna, eller

3. att det sekundära skyddet installeras på en cistern som inte har genomgått installationskontroll enligt 1.

Installationskontrollen ska omfatta kontroll av att det sekundära skyddet är tätt, tidsbeständigt och fungerande.

Särskilt om installationskontroll

5 kap. 2 § reglerar när installationskontroll av det sekundära skyddet ska utföras. Installationskontroll av det sekundära skyddet ska antingen ske i samband med att cisternen med anslutna rör- och slangledningar installationskontrolleras enligt MSB:s föreskrifter, i samband med att det sekundära skyddet installeras på en befintlig cistern, eller i samband med att det sekundära skyddet installeras på en cistern som inte har genomgått installationskontroll enligt punkten 1. Vad gäller det sistnämnda kan det handla om cisterner som inte omfattas av MSB:s föreskrifter.

Enligt övergångsbestämmelse 4 ska det sekundära skyddet på en cistern med anslutna rör- och slangledningar som installerades före ikraftträdandet av dessa föreskrifter genomgå installationskontroll enligt 5 kap. 2 § senast den 1 januari 2028.

3 § Återkommande kontroll av det sekundära skyddet för cisterner med anslutna rör- och slangledningar ska ske med samma intervall och vid samma tidpunkt som sådana kontroller som anges i 5 kap. 9–10 och 12 §§ Myndigheten för samhällsskydd och beredskaps föreskrifter (MSBFS 2018:3) om cisterner med anslutna rörledningar för brandfarliga vätskor.

Den återkommande kontrollen ska omfatta kontroll av att det sekundära skyddet är tätt, tidsbeständigt och fungerande.

Det är viktigt att den återkommande kontrollen av det sekundära skyddet görs med samma intervall och vid samma tidpunkt som de kontroller som genomförs enligt MSB:s föreskrifter. Detta framgår av 5 kap. 3 §.

Övergångsbestämmelse 5 syftar till att synkronisera pågående kontrollintervall för teknisk kontroll enligt NFS 2003:24 med kontrollintervall för kontroll av det sekundära skyddet enligt dessa föreskrifter, så att dessa ska kunna ske samtidigt.

Övergångsbestämmelse 6 syftar på motsvarande sätt till att synkronisera pågående kontrollintervall för teknisk kontroll enligt MSBFS 2018:3 med kontrollintervall för kontroll av det sekundära skyddet enligt dessa föreskrifter, så att dessa ska kunna ske samtidigt.

4 § Om en cistern i mark, som

1. har installerats och tagits i bruk i enlighet med de vid installationen gällande bestämmelserna, och

2. genom beslut från tillsynsmyndigheten i det enskilda fallet eller tidigare gällande föreskrifter inte ha behövt följa kravet på sekundärt skydd, inte har en skyddsanordning som fångar upp läckage från cisternen, ska samtliga befintliga skyddsanordningar som syftar till att fånga upp läckage, överfyllnad och spill genomgå återkommande kontroll med ett intervall av tre år.

Särskilt om befintliga enkelmantlade cisterner i mark

5 kap. 4 § har tillkommit med anledning av det finns befintliga enkelmantlade cisterner i mark inom befintliga vattenskyddsområden. Enligt 4 kap. 1 § ställs krav på sekundärt skydd inom vattenskyddsområde. Det sekundära skyddet består av skyddsanordningar, som var och en för sig eller tillsammans, har som funktion att fånga upp läckage, överfyllning och spill. Vad gäller att fånga upp ett läckage avses såväl läckage från själva cisternen som från anslutna rör- och slangledningar.

Enligt 5 kap. 4 § ska de cisterner som inte har en skyddsanordning som fångar upp läckage från cisternen, dvs. själva behållaren, ha en återkommande kontroll av de övriga skyddsanordningarna med ett intervall om 3 år. Syftet med ett tätare kontrollintervall är att öka bevakningen av sådana cisterner och vara ett incitament till att dessa cisterner på sikt ska uppfylla kraven på sekundärt skydd, dvs. att även uppfylla funktionen att fånga upp läckage från själva behållaren.

Den återkommande kontrollen av det sekundära skyddet med intervall om 3 år ska således avse de befintliga skyddsanordningar som har som funktion att fånga upp läckage, överfyllning och spill. Den återkommande kontrollen ska ske med utgångspunkt från bestämmelserna i 5 kap. 6-8 §§.

Naturvårdsverket kan konstatera att det finns många cisterner i mark som är enkelmantlade. Flera av dessa ligger dessutom inom vattenskyddsområden. Naturvårdsverket har genom åren haft ett flertal föreskrifter som har reglerat hantering i cisterner i olika omfattning. Alla dessa föreskrifter har var och en för sig tagit ett grepp om hantering av brandfarliga vätskor i cisterner, vissa även för lösa behållare. De har också till viss del innefattat bestämmelser om undantag. I vissa fall har tillsynsmyndigheten getts möjlighet att bedöma om det skulle krävas sekundärt skydd i enskilda fall.

Enkelmantlade cisterner i mark kan således ha omfattats av olika krav på sekundärt skydd beroende på när dessa installerades och tagits i bruk. Vissa har inte alls omfattats av kravet på sekundärt skydd, t.ex. cisterner som installerades före den 6 juni 1990. Vissa kan ha haft undantag från kravet i beslut från tillsynsmyndigheten. För att en enkelmantlad cistern i mark ska omfattas av övergångsbestämmelse 9 behöver en bedömning göras av om kriterierna i övergångsbestämmelsen är uppfyllda.

Övergångsbestämmelse 9 är således avsedd för befintliga cisterner i mark som inte kan fånga upp läckage från cisternen - förutsatt att de har installerats och tagits i

bruk i enlighet med de vid installationen gällande bestämmelserna och att cisternen genom beslut från tillsynsmyndigheten i det enskilda fallet eller enligt tidigare föreskrifter inte har behövt följa kravet på sekundärt skydd. Enligt övergångsbestämmelse 9 ska ett sekundärt skydd som inkluderar en skyddsanordning som kan fånga upp läckage från cisternen vara installerat senast den 31 dec 2036.

Övergångsbestämmelse 9 gäller också för befintliga enkelmantlade cisterner i mark när ett mark- och vattenområde förklaras som vattenskyddsområde.

5 § Revisionskontroll av det sekundära skyddet för cisterner med anslutna rör- och slangledningar ska utföras när det sekundära skyddet har

1. genomgått reparation eller ändring, eller
2. flyttats med cisternen, gäller dock inte sekundärt skydd som är fast anslutna till flyttbara cisterner 10 m³ eller mindre.

Revisionskontrollen av det sekundära skyddet ska omfatta kontroll av att det sekundära skyddet är tätt, tidsbeständigt och fungerande.

Av 5 kap. 5 § framgår att det sekundära skyddet omfattas av krav på revisionskontroll. Innehållet i denna bestämmelse har stora likheter med motsvarande bestämmelse om revisionskontroll i 5 kap. 6 § MSBFS 2018:3.

6 § Kontrollorganet ska gällande skyddsanordningar avseende läckage från cistern och anslutna rör- och slangledningar kontrollera att

1. det finns en skyddsanordning för att förhindra och fånga upp läckage från aktuell cistern,
 2. skyddsanordningen för cisternen vid läckage kan rymma hela cisternens innehåll,
 3. skyddsanordningen för flera cisterner rymmer den största cisternens volym plus 10 procent av övriga cisterners totala volym,
 4. skyddsanordningen inte är ansluten till avlopp,
 5. skyddsanordningen förhindrar ansamling av dagvatten,
 6. skyddsanordningen för cisternen är tät och tidsbeständig,
 7. övervakning av läckage sker och ange på vilket sätt denna övervakning sker,
 8. rör- och slangledningar är dubbelmantlade eller har annat sekundärt skydd,
 9. dubbelmantling av rör- och slangledningar är tät och tidsbeständig,
 10. övervakning av läckage från rör sker och ange på vilket sätt denna övervakning sker, och
 11. det finns skyddsanordningar för att förhindra och fånga upp läckage via ventiler och anslutningar mellan cistern och rör- och slangledningar.
-

Bestämmelserna i 5 kap. 6-8 §§ handlar om vad kontrollorganet genom den ackrediterade kontrollen ska kontrollera med avseende på det sekundära skyddet. Kontrollen omfattar samtliga skyddsanordningar som ingår i det sekundära skyddet, dvs. kontroll av skyddsanordningar avseende läckage från cistern och

anslutna rör- och slangledningar, kontroll av skyddsanordningar avseende överfyllning och kontroll av anordningar som ska förhindra spill.

Av 5 kap. 6 § p 11 framgår att kontrollorganet ska, när det gäller skyddsanordningar avseende läckage från cistern och anslutna rör- och slangledningar, kontrollera att det finns skyddsanordningar för att förhindra och fånga upp läckage via pumpar, ventiler och anslutningar mellan cistern och rör- och slangledningar. Det som ska kontrolleras är att det finns skyddsanordning som fångar upp ett ev. läckage via ventiler och anslutningar. Det finns olika lösningar när det gäller utformning av sådan skyddsanordning. I kontrollen ingår även att kontrollorganet ska kontrollera att det sekundära skyddet är tätt, tidsbeständigt och fungerande.

7 § Om skyddsanordningar avseende överfyllning vid påfyllning av en cistern inte har ingått i en återkommande kontroll enligt Myndigheten för samhällsskydd och beredskaps föreskrifter (MSBFS 2018:3) om cisterner med anslutna rörledningar för brandfarliga vätskor eller om cisternen inte ska kontrolleras enligt Myndigheten för samhällsskydd och beredskaps föreskrifter (MSBFS 2018:3) om cisterner med anslutna rörledningar för brandfarliga vätskor, ska kontrollorganet kontrollera att

1. det finns skyddsanordningar för att förhindra och fånga upp överfyllning eller att annan åtgärd vidtas för att överfyllning förhindras,
2. det finns fungerande larmanordning för att förhindra överfyllning, och
3. överfyllning vid påfyllningsrör fångas upp.

Om skyddsanordningar avseende överfyllning vid påfyllning av en cistern inte har ingått i en återkommande kontroll enligt MSBFS 2018:3, eller om cisternen inte ska kontrolleras enligt MSBFS 2018:3, ska kontrollorganet även kontrollera skyddsanordningar avseende överfyllning. Syftet med denna bestämmelse är att minimera dubbelreglering.

8 § Avseende skyddsanordningar som ska förhindra spill ska kontrollorganet kontrollera att

1. det finns skyddsanordning för att förhindra och fånga upp spill vid påfyllning,
 2. det finns skyddsanordning för att förhindra och fånga upp spill som sker via avluftningsrör,
 3. det finns skyddsanordning för att förhindra och fånga upp spill vid tankningsplats,
 4. att spillzon eller motsvarande är utformad och dimensionerad för att hantera den volym som cisternen rymmer eller som anläggningen kräver, och
 5. röranslutningarna mot cistern i mark ligger i tät samlingsbrunn eller motsvarande så att det går att fånga upp spill.
-

Av 5 kap. 8 § p 4 framgår att spillzon eller motsvarande ska vara utformad och dimensionerad för att hantera den volym som cisternen rymmer eller som anläggningens omfattning och beskaffenhet i övrigt kräver. Detta kopplar till funktionskravet som medför att verksamhetsutövarna kan anpassa tekniska lösningar utifrån de anläggnings- och plats specifika förutsättningarna. Flera olika skyddsanordningar kan tillsammans uppfylla funktionskravet på sekundärt skydd. På vilket sätt spillzonen behöver utformas och dimensioneras beror därför på vilka de övriga skyddsanordningarna är och hur de är utformade. Det kan också finnas oljeavskiljare kopplad till spillzonen, som in sin tur också ska vara dimensionerad utifrån funktionskravet.

9 § Efter en kontroll av det sekundära skyddet för en cistern med anslutna rör- och slangledningar ska ett ackrediterat kontrollorgan utfärda en kontrollrapport.

Verksamhetsutövaren ska till kontrollorganet lämna de uppgifter som kontrollorganet behöver för att göra en bedömning av det sekundära skyddet och utfärda en kontrollrapport.

Av 5 kap. 9 § framgår bl.a. att verksamhetsutövaren ska lämna de uppgifter som kontrollorganet behöver för att genomföra kontrollen och avge sin bedömning huruvida det sekundära skyddet uppfyller kraven i föreskrifterna och ev. krav i vattenskyddsområdets skyddsföreskrifter eller ej. Det kan t.ex. vara uppgifter om vilka krav som ställs i föreskrifter för ett aktuellt vattenskyddsområde. Skrivningen i denna bestämmelse kopplar till kunskapskravet i 2 kap. 2 § miljöbalken.

10 § Minst följande uppgifter ska anges i en kontrollrapport:

1. typ av kontroll,
 2. uppgifter om kontrollföretaget,
 3. uppgifter om innehavare/verksamhetsutövare eller beställare av kontroll enligt dessa föreskrifter,
 4. fastighetsinformation inklusive uppgifter om berört vattenskyddsområde,
 5. uppgifter om föreskrifter meddelade med stöd av 7 kap. 22 § miljöbalken för vattenskyddsområdet innehåller strängare krav på det sekundära skyddet och en kort beskrivning av dessa,
 6. uppgifter om cisternen (typ, storlek och avsett innehåll) och anslutna rör- och slangledningarna,
 7. uppgifter om utförd kontroll av det sekundära skyddet enligt 6–9 §§,
 8. datum för kontroll,
 9. en bedömning om det sekundära skyddet uppfyller kraven enligt dessa föreskrifter, och
 10. uppgifter om eventuella brister som upptäckts vid kontrollen.
- Bristerna enligt första stycket 10 ska åtgärdas av verksamhetsutövaren och följas upp av ett kontrollorgan inom 12 månader.
-

Av 5 kap. 10 § framgår vilka uppgifter som minst ska anges i en kontrollrapport. Av 5 kap. 10 § p 10 framgår att brister enligt första stycket 10 ska åtgärdas av verksamhetsutövaren och följas upp av ett kontrollorgan inom 12 månader. Den uppföljande kontrollen kan antingen göras av samma kontrollorgan eller av ett annat.

11 § Kontrollorganet ska

1. ange om det sekundära skyddet för cisternen med anslutna rör- och slangledningarna uppfyller kraven i dessa föreskrifter,
 2. ange om strängare krav enligt föreskrifter meddelade med stöd av 7 kap. 22 § miljöbalken avseende det sekundära skyddet uppfylls, och
 3. beskriva brister som upptäcks vid kontroll tydligt så att de åtgärder som behövs kan vidtas av verksamhetsutövaren.
-

5 kap. 11 § tydliggör vad kontrollorganet ska granska vid kontroll av det sekundära skyddet. Denna bestämmelse kopplar också till 5 kap. 9 §, där det bl.a. framgår att verksamhetsutövaren ska lämna de uppgifter som kontrollorganet behöver för att kunna utföra kontrollen och avge sin bedömning.

12 § Bestämmelserna i 1 §, 2 § första stycket 3 och 4–11 §§ gäller även kontroll av sekundärt skydd för cisterner med anslutna rör- och slangledningar som innehåller spilloljor som inte är brandfarliga.

Återkommande kontroll av det sekundära skyddet för cisterner med anslutna rör- och slangledningar som innehåller spilloljor som inte är brandfarliga ska ske med ett intervall av sex år.

Den återkommande kontrollen ska omfatta kontroll av att det sekundära skyddet är tätt, tidsbeständigt och fungerande.

Kontrollintervall av det sekundära skyddet enligt andra stycket ska räknas från tidpunkten för installationskontroll eller från förfallomånaden för den senaste återkommande kontrollen.

5 kap. 12 § reglerar kontroll av det sekundära skyddet för de cisterner som innehåller spilloljor som inte är brandfarliga. Cisterner innehållande spilloljor som inte är brandfarliga omfattas inte av MSBFS 2018:3, och således inte heller av krav på kontroller enligt de föreskrifterna. Spilloljecisterner kan dock ha omfattats av återkommande kontroll enligt NFS 2003:24 och kan därmed ha ett löpande kontrollintervall för den återkommande kontrollen. Naturvårdsverket har mot bakgrund av att spilloljecisterner inte omfattas av krav på kontroll enligt MSB:s föreskrifter, dvs. i det fall spilloljan inte har bedömts vara brandfarlig, bedömt att återkommande kontroll för det sekundära skyddet för dessa cisterner ska ske med ett intervall om 6 år efter det att installationskontrollen är genomförd. Den kontrollen av det sekundära skyddet avser de cisterner som har en volym som är större än 1 m³. Detta motsvarar storleken på de cisterner som omfattas av krav på kontroll enligt MSBFS 2018:3.

13 § Ackrediterat kontrollorgan som utför kontroll enligt dessa föreskrifter ska medverka vid samråd som Naturvårdsverket kallar till och vid sådant samråd rapportera utfall av kontroll.

5 kap. 13 § syftar till att vid behov kunna följa upp utfallet av den ackrediterade kontrollen av det sekundära skyddet. Samrådet syftar också till att kunna främja en mer enhetlig praxis avseende kontroller och få ett underlag om hur sekundärt skydd ser ut i verkligheten eller vilka brister som iakttagits eller vilka problematiska frågor som uppstår vid kontroll.

14 § Om kontroll av det sekundära skyddet enligt dessa föreskrifter utförs av kontrollorgan typ C får en och samma person utföra installation, service eller underhåll och därpå följande kontroll.

Det som anges i första stycket gäller om

1. installation, service eller underhåll har avslutats innan kontroll påbörjas och
 2. det är säkerställt att åtgärder relaterade till installation, service eller underhåll inte påverkar genomförandet eller resultatet av kontrollen.
-

Syftet med bestämmelsen är att genom föreskrifterna tillåta samma person inom ett kontrollorgan typ C utföra såväl installation, service eller underhåll som därpå följande kontroll av det sekundära skyddet enligt dessa föreskrifter.

Swedac ackrediterar de kontrollorgan som utför kontroller, först för att besluta om de får utöva sin kontrollverksamhet och sedan regelbundet tillsyna kontrollorganet för att säkerställa att de fortsätter arbeta enligt kraven och att de är kompetenta att utföra kontrollerna. Se även avsnitt *Särskilt om kontrollorganens roll (Kapitel 5)*.

Ackrediterade kontrollorgan måste förutom nationella föreskrifter även uppfylla kraven i den globala standarden för kontrollorgan; SS-EN ISO/IEC 17020:2012. Standarden ställer bl.a. krav på opartiskhet och oberoende för kontrollorgan typ C. Kraven går bl.a. ut på att installation, service, underhåll och kontroll av samma föremål inte ska utföras av samma person inom kontrollorganet. Standarden ger dock möjlighet till undantag från detta förutsatt att reglering finns inskriven i relevant lagstiftning och/eller där en tillsynsmyndighet tillhandahåller allmänt tillgänglig vägledning om att detta undantag är tillåtet när det genomförs som en del av den reglerade i kontrollaktiviteten, vilket i dessa föreskrifter framgår av denna bestämmelse. Krav på opartiskhet och oberoende enligt standarden säkerställs genom Swedac:s tillsyn av kontrollorgan.

För ytterligare information om ackreditering, kontrollorgan typ C och allmänna krav på opartiskhet och oberoende se Swedac:s Vägledning för bedömning av kontrollorgan mot SS-EN ISO/IEC 17020:2012, <https://www.swedac.se/wp-content/uploads/2021/05/doc-15-4-utg-4-1.pdf>

6. Ansvar

1 § Bestämmelser om miljöstraffavgifter finns i 10 kap. 1 § förordningen (2012:259) om miljöstraffavgifter.

Särskilt om miljöstraffavgifter

29 kap. miljöbalken innehåller bestämmelser inom miljöstraffrättens område och utgör det sista ledet i genomdrivandet av olika miljökrav enligt balken.

Bestämmelserna avser både uppsåtliga och oaktsamma överträdelser. Tillsynsmyndigheten har enligt 26 kap. 2 § miljöbalken en skyldighet att anmäla överträdelser av bestämmelser i bl.a. föreskrifter som har meddelats med stöd av miljöbalken till Polismyndigheten eller Åklagarmyndigheten, om det finns misstanke om brott.

Enligt balkens bestämmelser är det verksamhetsutövaren som ska visa att förpliktelserna enligt gällande lagstiftning iaktas och att tillämpliga regler för verksamheten följs. Detta innebär att verksamhetsutövaren har bevisbördan och ansvaret för att verksamheten eller åtgärden utförs på ett sådant sätt och med en sådan lokalisering att den överensstämmer med erhållna försiktighetsmått och inte strider mot gällande lagstiftning.

Den som har utfört en handling som bryter mot reglerna eller underlåtit att handla är att betrakta som ansvarig för överträdelserna i fråga och kan därmed straffas enligt lagen. Om en överträdelse inte är uppsåtlig, men beror på att den ansvarige inte har gjort det som ska göras eller har slarvat, kan agerandet utgöra oaktsamhet, vilket också kan medföra straffansvar. Att underlåta att göra något som hade kunnat förhindra en överträdelse kan på samma sätt innebära oaktsamhet.

I förordningen om miljöstraffavgifter regleras närmare för vilka överträdelser som miljöstraffavgift ska tas ut och med vilka belopp. För överträdelse av 3 kap. 1 § första stycket NFS 2021:10, dvs. att inte skriftligen informera tillsynsmyndigheten senast fyra veckor innan installation påbörjas eller hanteringen inleds, kan en miljöstraffavgift tas ut (se 10 kap. 1 § i förordningen). Det bör noteras att det i 3 kap. 1 § NFS 2021:10 inte finns undantag för anordningar som avses att installeras inomhus (jfr 4 kap. 1 § NFS 2003:24, där dessa var undantagna från kravet på information vid installation).

2 § Då det finns anledning att misstänka att mark- eller vattenområde blivit förorenat av hantering som omfattas av tillämpningsområdet för dessa föreskrifter ska verksamhetsutövaren omedelbart underrätta tillsynsmyndigheten.

Det som anges i första stycket gäller även den som genomför en ackrediterad kontroll av det sekundära skyddet enligt dessa föreskrifter.

Särskilt om underrättelseansvar

Syftet med bestämmelsen är att förtydliga att den verksamhetsutövare som hanterar brandfarliga vätskor eller spilloljor har ett underrättelseansvar när det finns misstanke om att ett mark- eller vattenområde²⁶ blivit förorenat av hantering som omfattas av föreskrifternas tillämpningsområde.

Detta eftersom hanteringen av brandfarliga vätskor eller spilloljor omfattar ämnen som typiskt sett kan orsaka skadliga effekter på miljön och människors hälsa. Med förorening avses i föreskriftssammanhang först och främst spill/läckage/utsläpp från hanteringen av brandfarliga vätskor eller spilloljor. Bestämmelsen torde dock inte kunna tolkas så restriktivt att förorening av annat slag som sker inom ramen för hanteringen av dessa brandfarliga vätskor/spilloljor eller händer i övrigt på plats där hanteringen pågår inte skulle behöva anmälas. Formen av spill/läckage/utsläpp och om föroreningen sker uppsåtligen eller av oaktsamhet saknar betydelse. Bestämmelsen är formulerad så att det inte är ett krav att farliga ämnen faktiskt ska ha släppts ut, utan är det tillräckligt att det finns anledning att misstänka att en förorening kan ha skett. Underrättelseansvaret omfattar alla som hanterar brandfarliga vätskor eller spilloljor. Vid misstanke om förorening ska tillsynsmyndigheten underrättas omedelbart, dvs. utan dröjsmål.

Efter en sådan underrättelse kan tillsynsmyndigheten avgöra om skyddsåtgärder bör vidtas och i så fall vilka, eller om andra myndigheter eller enskilda behöver underrättas.

Särskilt om kontrollorganens underrättelseansvar

Kontrollorgan kan inte anses utgöra verksamhetsutövare när det kontrollerar en anläggning. Av detta skäl har samma underrättelseansvar ålagts kontrollorgan som genomför en ackrediterad kontroll av det sekundära skyddet enligt dessa föreskrifter. Bestämmelsen gäller alltså inte vid kontroll som görs med stöd av MSB:s föreskrifter.

²⁶ Såväl inom som utanför vattenskyddsområde

7. Cisterner som tas ur bruk

1 § Cisterner med anslutna rör- och slangledningar som tas ur bruk ska tömmas och rengöras. Vidare ska åtgärder vidtas som hindrar att cisternen kan återfyllas med brandfarliga vätskor eller spilloljor.

Verksamhetsutövaren ska senast i samband med att cisternen tas ur bruk informera tillsynsmyndigheten om hur cisternen med anslutna rör- och slangledningar samt eventuella föroreningar ska omhändertas.

Särskilt om innebörden av att en cistern tas ur bruk

När cisterner med tillhörande rör- och slangledningar m.m. permanent tas ur bruk ska dessa tömmas och rengöras på sådant sätt att spill eller läckage förhindras både under tömning/rengöring och efter avslutad hantering. Cisterner som innehållit vätskor med låg flampunkt behöver också gasfriförklaras av säkerhetsskäl, se 3.2.1 SÄIFS 2000:2. Innebörden av att ta en cistern ur bruk i föreskrifterna är att den inte avses att återfyllas och då ska också möjligheten till påfyllning tas bort. Ett tillfälligt uppehåll i hanteringen innebär alltså inte att den är tagen ur bruk. Om en cistern står oanvänd under en längre tid omfattas både den och tillhörande slang- och rörledningar fortfarande av krav på kontroll enligt gällande föreskrifter.

Särskilt om att informera tillsynsmyndigheten

I samband med att en cistern tas ur bruk ska verksamhetsutövaren informera tillsynsmyndigheten om detta. Detta kan ske innan den aktuella tömningen eller senast i samband med att tömning och rengöring samt eventuell gasfriförklaring genomförs. Syftet med formuleringen är att ge tillsynsmyndigheten möjlighet att exempelvis kontrollera om cisternen befinner sig i ett särskilt känsligt område eller om det finns andra omständigheter som behöver beaktas när cisternen tas ur bruk. Tillsynsmyndigheten kan då med stöd av 2 kap. och 26 kap. miljöbalken besluta om hur omhändertagandet av cisternen, tillhörande ledningar m.m. och eventuella rester efter rengöring ska ske eller vilka skyddsåtgärder som behövs efter att cisternen har tagits ur bruk. Beslut om sådana åtgärder ska fattas alltid utifrån vad som är lämpligt och rimligt att kräva i det enskilda fallet.

Man ska inte likställa informationsplikten i 7 kap. 1 § med att man måste lämna in en saneringsanmälan enligt 28 § förordningen (1998:899) om miljöfarlig verksamhet och hälsoskydd. Det åligger däremot verksamhetsutövaren att, i samband med att en cistern tas ur bruk, underrätta tillsynsmyndigheten enligt 6 kap. 2 § om det finns misstanke om föroreningar. Den fortsatta processen avgörs tillsammans med tillsynsmyndigheten.

8. Undantag

1 § Tillsynsmyndigheten får i enskilda fall och om det finns särskilda skäl medge undantag från kraven i dessa föreskrifter.

Särskilt om undantag utifrån särskilda skäl

Bestämmelsen reglerar tillsynsmyndighetens möjlighet att medge undantag från föreskrifternas krav. Möjligheten att medge undantag ska tolkas utifrån föreskrifternas syfte, dvs. att upprätthålla en lämplig och tillräckligt hög nivå av skydd mot mark- och vattenförorening och därmed skydda den omgivande miljön och människors hälsa. För att kunna medge undantag från att tillämpa föreskrifternas bestämmelser krävs särskilda skäl. Särskilda skäl innebär att det ska föreligga särskilda omständigheter, dvs. förhållanden utöver det vanliga, som medför att ett undantag kan anses acceptabelt. Dispensmöjligheten motiveras med att det kan uppkomma vissa oförutsebara situationer eller särskilda händelser där en tillämpning av föreskrifternas krav är omöjlig eller olämplig eller innebär att orimliga krav ställs på verksamheter. Tillsynsmyndigheten bör bedöma om undantag kan ges mot bakgrund av samtliga omständigheter i det enskilda fallet. Tillsynsmyndigheten kan i ett enskilt fall exempelvis beakta om det finns möjlighet att ordna ett tillfälligt sekundärt skydd eller om platsen kräver en specifik lösning som sekundärt skydd och huruvida denna speciella lösning är rimlig eller möjlig att kräva. På samma sätt kan undantag från föreskrifternas bestämmelser behövas för att driften av en anläggning är nödvändig för att samhällsfunktioner exempelvis i glesbygd eller vid beredskapsinsatser ska kunna upprätthållas. Undantag från föreskrifternas tillämpningsområde kan också innebära ytterligare tidsfrist för att uppfylla krav eller ett tillfälligt lägre krav.

9. Övergångsbestämmelser

1. Dessa föreskrifter träder ikraft den 1 januari 2022, då Naturvårdsverkets föreskrifter (NFS 2017:5) om skydd mot mark- och vattenförorening vid hantering av brandfarliga vätskor och spilloljor upphör att gälla.
-

NFS 2017:5 upphörde att gälla den 31 december 2021. Bestämmelser om sekundärt skydd i NFS 2003:24 och NFS 2017:5 får i vissa fall tillämpas till och med den 1 januari 2028 (se punkten 3).

2. Kravet på information till tillsynsmyndigheten enligt 3 kap. 1 § första stycket gäller inte för de cisterner med anslutna rör- och slangledningar som har installerats före ikraftträdandet.
-

Cisterner med anslutna rör- och slangledningar som har installerats före föreskrifternas ikraftträdande behöver inte uppfylla kraven på information till tillsynsmyndigheten vid installation eller påbörjad hantering. Eftersom NFS 2017:5 är upphävd kan inte heller efter den 1 januari 2022 miljöskattavgift påföras med stöd av 3 kap. 1 § i de upphävda föreskrifterna för överträdelser före upphävandet.

3. För cisterner med anslutna rör- och slangledningar som installerades före ikraftträdandet av dessa föreskrifter och om krav på sekundärt skydd införs eller ändras genom dessa föreskrifter, ska verksamhetsutövaren senast den 1 januari 2028 ha installerat sekundärt skydd enligt kraven i dessa föreskrifter. Meddelade undantag enligt äldre föreskrifter som avser sekundärt skydd gäller till den i respektive beslut angivna tidpunkten dock längst till och med den 1 januari 2028.
-

Bestämmelsen gäller cisterner med anslutna rör- och slangledningar som installerades före föreskrifternas ikraftträdande och som enligt tidigare föreskrifter inte alls eller endast i vissa delar omfattats av kravet på sekundärt skydd. Om sådana cisterner och rörledningar efter den 1 januari 2022 träffas av kravet på sekundärt skydd eller om kravets omfattning avseende dessa har ändrats, ska erforderligt sekundärt skydd installeras på sådana cisterner med anslutna rör- och slangledningar senast den 1 januari 2028.

Om sådana cisterner med anslutna rör- och slangledningar enligt ett myndighetsbeslut har varit undantagna kravet på sekundärt skydd, gäller undantaget till i beslutet angivet datum dock inte efter den 1 januari 2028.

-
4. Det sekundära skyddet på en cistern med anslutna rör- och slangledningar som installerades före ikraftträdandet av dessa föreskrifter ska genomgå installationskontroll enligt 5 kap. 2 § senast den 1 januari 2028.
-

Övergångsbestämmelsen avser att säkerställa att systemet med ackrediterad kontroll av det sekundära skyddet kan sättas igång avseende cisterner som installerades före den 1 januari 2022. Detta förutsätter att det sekundära skyddet på sådana cisterner genomgår en installationskontroll senast den 1 januari 2028.

5. Den första återkommande kontrollen av det sekundära skyddet enligt 5 kap. 3 § för cisterner med anslutna rör- och slangledningar som har installerats före ikraftträdandet av dessa föreskrifter och som har ett pågående kontrollintervall enligt 8 kap. 6 § Naturvårdsverkets upphävda föreskrifter (NFS 2003:24) om skydd mot mark- och vattenförorening vid lagring av brandfarliga vätskor ska ske när det pågående kontrollintervallet har löpt ut.
-

6. Den första återkommande kontrollen av det sekundära skyddet enligt 5 kap. 3 § för cisterner med anslutna rör- och slangledningar som har installerats före ikraftträdandet av dessa föreskrifter och som omfattas av Myndigheten för samhällsskydd och beredskaps föreskrifter (MSBFS 2018:3) om cisterner och rörledningar för brandfarliga vätskor ska ske när den pågående kontrollperioden enligt 5 kap. 9-10 §§ Myndigheten för samhällsskydd och beredskaps föreskrifter (MSBFS 2018:3) om cisterner med anslutna rörledningar för brandfarliga vätskor har löpt ut.
-

Det är viktigt att den återkommande kontrollen av det sekundära skyddet görs med samma intervall och vid samma tidpunkt som de kontroller som genomförs enligt MSB:s föreskrifter. Detta framgår av 5 kap. 3 §.

Övergångsbestämmelserna 5 och 6 säkerställer att den återkommande kontrollen av det sekundära skyddet tidsmässigt samordnas med och följer de tekniska återkommande kontrollerna av cisternerna enligt MSB:s föreskrifter.

7. Lösa behållare som är större än 1 m³ och som tagits i bruk före ikraftträdandet av dessa föreskrifter ska ha sekundärt skydd senast ett år efter ikraftträdande av dessa föreskrifter.
-

Det kan kräva viss tid och kostnader för att ordna sekundärt skydd för lösa behållare som har en större volym än 1 m³ och som har använts före den 1 januari 2022. Övergångsbestämmelse 7 anger att i verksamhetsutövaren i sådana fall har 1 år på sig att ordna lämpligt sekundärt skydd.

-
8. Om sådana föreskrifter som meddelas med stöd av 7 kap. 22 § miljöbalken träder i kraft mellan den 1 januari 2022 och den 1 januari 2023 inte reglerar när befintliga cisterner med anslutna rör- och slangledningar senast ska ha sekundärt skydd, ska sådana cisterner ha sekundärt skydd senast den 1 januari 2028.
-

Denna övergångsbestämmelse kompletterar 4 kap. 5 § och har relevans fram till den 1 januari 2023. Enligt 4 kap. 5 § gäller att redan installerade cisterner inom ett område som inrättas som vattenskyddsområde ska ha ett sekundärt skydd inom fem år från det att beslutet avseende inrättandet av ett vattenskyddsområde vunnit laga kraft. Naturvårdsverket har bedömt att det är viktigt för en mer enhetlig tillämpning av föreskrifterna att de nya funktionskraven för sekundärt skydd och systemet med ackrediterade kontroll av sekundärt skydd börjar gälla för samtliga befintliga cisterner efter den 1 januari 2028. Av detta skäl har det skett en justering att även cisterner i de vattenskyddsområden som inrättas mellan den 1 januari 2022 och den 1 januari 2023 också ska ha samma tid, dvs. fram till och med den 1 januari 2028.

9. Om det sekundära skyddet på cisterner i mark som
- a. har installerats och tagits i bruk i enlighet med de vid installationen gällande bestämmelserna, och
 - b. om cisternen genom beslut från tillsynsmyndigheten i det enskilda fallet eller tidigare gällande föreskrifter inte ha behövt följa kravet på sekundärt skydd, inte kan fånga upp läckage från cisternen, ska sekundärt skydd som fångar upp läckage från cisternen installeras senast den 31 december 2036. Detta gäller även när ett mark- eller vattenområde med stöd av 7 kap. 21 § miljöbalken förklaras som vattenskyddsområde.
-

Övergångsbestämmelse 9 är kopplad till 5 kap. 4 §. Övergångsbestämmelse 9 gäller således befintliga cisterner i mark som inte kan fånga upp läckage från cisternen (dvs. enkelmantlade cisterner) - förutsatt att de har installerats och tagits i bruk i enlighet med de vid installationen gällande bestämmelserna och att cisternen genom beslut från tillsynsmyndigheten i det enskilda fallet eller enligt tidigare föreskrifter inte har behövt följa kravet på sekundärt skydd. Ett sekundärt skydd som inkluderar en skyddsanordning som kan fånga upp läckage från cisternskalet ska vara installerat senast den 31 dec 2036.

Övergångsbestämmelse 9 gäller också för befintliga enkelmantlade cisterner i mark när ett mark- och vattenområde förklaras som vattenskyddsområde.